

УИЛЯМ ШЕКСПИР

АНТОНИЙ И КЛЕОПАТРА

Превод от английски: Валери Петров, 1974

chitanka.info

АНТОНИЙ И КЛЕОПАТРА^[0]

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

МАРК АНТОНИЙ, ОКТАВИЙ ЦЕЗАР, МАРК ЕМИЛИЙ ЛЕПИД, СЕКСТ ПОМПЕЙ — триумвири
ДОМИЦИЙ ЕНОБАРЪ, ВЕНТИДИЙ, ЕРОС, СКАР, ДЕРЦЕТ, ДЕМЕТРИЙ, ФИЛОН, — привърженици на Антоний
КАНИДИЙ — главнокомандващ на Антоний
СИЛИЙ — началник от войската на Вентидий
МЕЦЕНАТ, АГРИПА, ДОЛАБЕЛА, ПРОКУЛЕЙ, ТИРЕЙ, ГАЛ — привърженици на Цезар
ТАВЪР — главнокомандващ на Цезар
МЕНАС, МЕНЕКРАТ, ВАРИЙ — привърженици на Помпей
ВЕТЕРАН от войската на Антоний
ЕВФРОНТИЙ — посланик на Антоний до Цезар
АЛЕКСАС, МАРДИАН, СЕЛЕВК, ДИОМЕД, Г__АДАТЕЛ__, СЕЛЯК — от свитата на Клеопатра
КЛЕОПАТРА — царица на Египет
ОКТАВИЯ — сестра на Цезар и съпруга на Антоний
ХАРМИАНА, ИРА — придружнички на Клеопатра

Военачалници, войници, вестители, придворни, прислужници.

Място на действието: разни части на Римската империя.

^[0] Оригиналното название на трагедията е „*The Tragedy Of Antony and Cleopatra*“ — „Трагедия за Антоний и Клеопатра“. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влизат Деметрий и Филон.

ФИЛОН

Не, лудостта на нашия началник
прелива мярата! Този поглед, с който
преди пламтеше като Марс във броня
пред бойните редици, днес покорно
се свежда и обслужва едно смугло
египетско челце! Това сърце,
което в грохота на грозни битки
му пръскаше нагръдника, сега е
ветрилце, мехче, чийто дъх разпалва
страстта на една циганка^[1]!...

Тръбен звук. Влизат Антоний и Клеопатра, следвани от Свита и Евнуси с ветрила.

Пристигат!

Понаблюдавай го! Ще видиш как
могъщият триножник, върху който
лежи Вселената^[2], се е превърнал
във фарфалак на курва. Само гледай!

КЛЕОПАТРА

А колко е — тогава — любовта ти?

АНТОНИЙ

Щом има мяра, тя ще е беднячка!

КЛЕОПАТРА

Но граница аз трябва да й сложа!

АНТОНИЙ

Търси тогаз друг свод и друга твърд!

Влиза Придворен.

ПРИДВОРНИЯТ

Велики господарю, вест от Рим!

АНТОНИЙ

Досадно! Същината!

КЛЕОПАТРА

Не, Антоний,
изслушай сам вестителите! Може
да е сърдита Фулвия^[3] или
да праща голобрадият ви Цезар
могъщата си заповед до теб:
„Това прави! Недей прави онуй!
Туй царство завладей! Онуй — недей!
Че иначе мисли му!“

АНТОНИЙ

Скъпа моя!...

КЛЕОПАТРА

Не „може“ ами сигурно! Предчувствам,
нареждане е туй, с което Цезар
те връща в Рим. Изслушай го, Антоний,
и стягай се за път!... Къде е туй
писмо на Фулвия... прости, на Цезар...
във същност и на двамата, нали?
Викни вестителите! Ха, червиш се?
Таз кръв е знак, че си васал на Цезар
или че срам те е да чуем как
пискливата ти Фулвия те хока.
Това е вярно, както туй, че съм
царица на Египет!... Нека влязат!

АНТОНИЙ

Във Тибъра да се размие Рим!
Да се събори арката обширна
на римската държава! Ти си мойто
пространство необятно! Всички царства
са кална глина, смрад на тор, която
еднакво храни хора и животни.

Прегръща я.

Човешкото величие е в туй,
щом вършим го ний с тебе, една двойка
така съзвучна, толкоз превъзходна,
че заповядвам цялата Вселена
под страх от наказание да каже:
„Да, несравними са!“

КЛЕОПАТРА

Чудесен лъжльо!

Защо за Фулвия се е оженил,
ако не я е любил? Ще се правя
на глупава, а той ще си остане
Антоний...

АНТОНИЙ

... Но пленен от Клеопатра!

О, скъпа моя, нека от любов
към любовта и нейните забави
в хапливи разговори не хабим
минутите си! Ни една от тях
не бива да увехне без наслада!
Каква желаеш тя да бъде днес?

КЛЕОПАТРА

Изслушай вестите от Рим!

АНТОНИЙ

Ах ти,
неотстъпчивко царствена! Но всичко —
плач, яд и смях — приляга ти! Във тебе
очарователен е всеки порив!
Не, теб единствена ще слушам аз,
вестителко на радостта! Таз нощ
сами из улиците двама с тебе
ще бродим, наблюдавайки живота
на простия народ. Ела, царице!
Ти снощи го поиска!...

Към Свитата.

Нито дума!

Излизат всички освен Деметрий и Филон.

ДЕМЕТРИЙ

Не мислех, че тъй малко тачи Цезар!

ФИЛОН

Забрави ли се, често го напускат
онези качества, които правят
Антония Антоний.

ДЕМЕТРИЙ

Съжалявам,
че потвърждава лошата мълва,
която носи се във Рим за него.
Дано го видя утре друг! Прощавай!

Излизат.

[1] „... страстта на една циганка!“ — по Шекспирово време смятали, че циганите произхождат от Египет, откъдето и названието им „gipsies“. ↑

[2] „... могъщият триножник, върху който лежи Вселената...“ — тъй като Антоний бил член на триумвирата, който владеел целия

познат тогава свят. В оригинала изразът е „Triple pillar“ — троен стълб.

↑

[3] *Фулвия* — първата жена на Антоний. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Александрия. Другаде в двореца на Клеопатра.

Влизат Хармиана, Ира, Алексас и Гадателят.

ХАРМИАНА

Велики Алексас, свръхсладки Алексас, най-всякакви Алексас, най-най-свръхсъвършени Алексас, къде е гадателят, когото толкоз разхвали пред царицата? О, да знам кой ще е този, чиито рога ще окича с цветя!

АЛЕКСАС

Гадателю!

ГАДАТЕЛЯТ

На твоите услуги!

ХАРМИАНА

Този ли е? Ти ли си, който знаел туй-онуй?

ГАДАТЕЛЯТ

Във книгата на вечната Природа
успявам някой знак да разчета.

АЛЕКСАС

Покажи му ръката си!

Влиза Енобарб, следван от Прислужник.

ЕНОБАРБ

По-бързо плодовете и виното! Ще пием за здравето на Клеопатра!

ХАРМИАНА

Дай ми добра съдба, добри човече!

ГАДАТЕЛЯТ

Съдби не давам. Аз гадая само.

ХАРМИАНА

Тогава погадай ми!

ГАДАТЕЛЯТ

Чар имаш ти и ще прибавиш още.

ХАРМИАНА

Иска да каже на тегло.

ИРА

Не, че ще се мажеш повече, като остарееш.

ХАРМИАНА

Далеч от мене бръчките!

АЛЕКСАС

Не пречете на предсказанието! Тихо!

ХАРМИАНА

С-с-ст!

ГАДАТЕЛЯТ

Ще любиш много, ще те любят малко.

ХАРМИАНА

Тогава по-добре да си сгрявам сърцето с вино.

АЛЕКСАС

Стига, не го прекъсвай!

ХАРМИАНА

Хайде, миличък! Искам едно голямо щастие! Да се омъжа в един и същи ден за трима царе и три пъти да овдовея! И да родя на петдесет години такова сладурче, че и Ирод Юдейски^[4] да му се поклони! И прочети ми тук да се омъжа за Октавий Цезар и да се изравня с господарката си!

ГАДАТЕЛЯТ

Ще надживееш, на която служиш.

ХАРМИАНА

О, чудесно! Предпочитам дългия живот дори пред другите дълги неща!

ГАДАТЕЛЯТ

Съдбата ти до днеска е била
по-весела от тази, която иде!

ХАРМИАНА

Значи децата ми няма да носят бащините си имена! Кажи ми: колко момчета и момичета ще имам?

ГАДАТЕЛЯТ

Един милион, ако за всяко свое
желание би имала утроба!

ХАРМИАНА

Махай се, глупако! Съдът те оправдава — не си никакъв
магьосник!^[5]

АЛЕКСАС

Мислиш, че само завивките ти са посветени в твоите желания.

ХАРМИАНА

Не, ела! Познай сега на Ира!

АЛЕКСАС

Всички искаме да узнаем съдбата си.

ЕНОБАРБ

Моята — пък и на някои от вас — най-близка съдба е: пиан като дърво в леглото!

ИРА

Ето ти една длан, която предвещава ако не друго, целомъдрен живот.

ХАРМИАНА

Колкото разливането на Нил предвещава глад.

ИРА

Мълчи, лудетино, ти ще ми пророкуваш!

ХАРМИАНА

Защо? Кой не знае, че влажната ръчичка е знак за плодовитост!... Моля ти се, предскажи й една най-нищожна съдбица!

ГАДАТЕЛЯТ

На двете ви съдбата е еднаква.

ИРА

Каква, каква? Кажи ни я подробно!

ГАДАТЕЛЯТ

Аз казах.

ИРА

Нима няма да ми дадеш поне два пръста щастие повече от нея?

ХАРМИАНА

Е, и да ти ги даде, къде ще си ги прибавиш?

ИРА

Не на носа на мъжа си!

ХАРМИАНА

Опазило ме небето от лоши мисли! Алексас, хайде! На него, на него! Всеблага Изидо^[6], направи го да се ожени за куца и саката, умолявам те! И нека тя да умре и след нея му дай по-грозна и по-зла и изпращай му така все по-лоши и по-лоши, додето най-лошата изпрати него, стократен рогач, до гроба му със смях и танци! Добричка ми Изидо, откажи ми всичко друго, само това ми изпълни, богиньо милосърдна!

ИРА

Владетелко небесна, чуй женските молитви! Защото както е жива мъка да гледаш хубав мъж, женен за хойкаща женичка, така е и черно страдание да видиш грозен негодник, ненакичен с рога! Миличка Изидо, бъди справедлива и му дай съдба, каквато заслужава!

ХАРМИАНА

Дано те чуе!

АЛЕКСАС

Гледай ги само! Готови са курви да станат, за да направят мен рогоносец, ако от тях зависеше!

ЕНОБАРЪ

Антоний иде! Тихо!

ХАРМИАНА

Не е той!

Царицата е!

Влиза Клеопатра.

КЛЕОПАТРА

Моят повелител
не е ли бил насам?

ЕНОБАРЪ

Не е, царице.

КЛЕОПАТРА

Не сте го виждали?

ХАРМИАНА

Не сме, госпожо.

КЛЕОПАТРА

Бе весел, но внезапна римска мисъл
набърчи челото му... Енобарбе!

ЕНОБАРБ

Госпожо?

КЛЕОПАТРА

Потърси го незабавно
и доведи ми го!... Алексас где е?

АЛЕКСАС

На вашите услуги... Той пристига!

Влиза Антоний, следван от Вестител и Свита.

КЛЕОПАТРА

Не искам да го видя. Подир мен!

Излизат всички освен Антоний, Вестителя и Свитата.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Жена ти Фулвия започна първа.

АНТОНИЙ

Война със брат ми Луций?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Да, със него.
Но те се помириха твърде скоро,
за да се справят с Цезар. Той обаче
в единствено сражение успя
да ги разбие и да ги прогони
извън Италия.

АНТОНИЙ

По-мрачни вести?

ВЕСТИТЕЛЯТ

От мрачни вести често се смрачава
над приносителя им.

АНТОНИЙ

Щом ги слуша
глупец или страхливец. Говори!
За станало не плача. Този, който
ми казва правда, даже тя да крие
и смърт за мен, аз слушам го тъй, както
изслушва се ласкател.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Лабиен^[7] —

горчива вест! — с войската си от парти
нахлу във Азия отвъд Ефрат;
от Сирия до Йония премина
победното му знаме, докато...

АНТОНИЙ

Защо замлъкна? „Докато Антоний...“

ВЕСТИТЕЛЯТ

О, господарю мой!

АНТОНИЙ

Недей смекчава,

което на устата е на всички!
Наричай Клеопатра, както в Рим
наричат я! Ругай ме със словата
на Фулвия! Осмивай моите грешки
с таз пълна волност, със която само
правдивостта и злобата говорят.
Човекът буренясва, щом не го
продухват ветрове, а плодоноси
под лемежа на упреците. Тръгвай!

ВЕСТИТЕЛЯТ

На вашите услуги, господарю!

Излиза.

АНТОНИЙ

Да чуем вестите от Сикион^[8]!

ПЪРВИ ОТ СВИТАТА

Вестителят от Сикион! Къде е?

ВТОРИ ОТ СВИТАТА

Очаква заповед.

АНТОНИЙ

Да се яви!...

Аз тез египетски окови трябва
да ги разчупя, инак ще загина
в любовна лудост!

Влиза Втори вестител.

ВТОРИ ВЕСТИТЕЛ

Умря жена ти Фулвия!

АНТОНИЙ

Къде?

ВТОРИ ВЕСТИТЕЛ

Във Сикион.

Подава му писмо.

Това ще ти разкаже
за болестта ѝ и за всичко друго,
което те засяга.

АНТОНИЙ

Напусни!

Вторият вестител излиза.

Отиде си един възвишен дух!
А исках го. Нерядко туй, което
с презрение отритнали сме, после
желаем го. Върти се колелото
и щастието днешно се превръща
във свойто опако. Смъртта направи
добра отново Фулвия. Ръката,
отблъснала я вчера тъй сурово,
към нея днес протяга се отново.
Не, трябва да се отърва от тази
царица-чародейка! Мойта леност
ще ми излюпи хиляди беди,
по-страшни от онез, които зная.
Хей, Енобарбе!

Влиза отново Енобарб.

ЕНОБАРБ

Слушам, господарю.

АНТОНИЙ

Ще трябва да заминем незабавно!

ЕНОБАРБ

Това значи да убием всичките си жени. Знаем си ги как примират, като ги притиснем грубичко. Речем ли да ги напуснем — смъртта не им мърда.

АНТОНИЙ

Аз трябва да замина.

ЕНОБАРБ

Ако е толкова необходимо да ги свършим — добре! Все пак не бива да ги жертваме за нищо, макар че не трябва и да ги смятаме за нещо, когато имаме важна причина на другото блюдо. Клеопатра, ако дочуе само, ще умре на място. Виждал съм я двайсет пъти да умира по много по-дребен повод. Скелетът с косата^[9] трябва да си го бива за оная работа, щом тя показва такава готовност да мре.

АНТОНИЙ

По хитрините си тя няма равна!

ЕНОБАРБ

Тук се лъжеш, господарю! Страстите ѝ са само от най-тънките съставки на чистата любов. За нейните сълзи и въздишки не стигат думи като „дъжд“ и „вятър“ — това са порои и бури, каквито не са описани в годишниците! Те не могат да бъдат хитрост. Иначе би значело, че тя заповядва на стихии не по-зле от Юпитер!

АНТОНИЙ

Да не бях я виждал!

ЕНОБАРБ

Тогава, господарю, щеше да си пропуснал едно чудесно произведение на природата, без чието очарование цялото ти пътешествие щеше да загуби цената си.

АНТОНИЙ

Фулвия е умряла.

ЕНОБАРБ

Какво?

АНТОНИЙ

Фулвия е умряла.

ЕНОБАРБ

Фулвия?...

АНТОНИЙ

... е умряла.

ЕНОБАРБ

Тогава, господарю, принасяй благодарствена жертва на боговете! Знае се, че те кроят и прекрояват света, както си искат; тъй че, когато им бъде угодно да вземат жената на някого, той може да се утешава с това, че щом старата дреха се е износила, има майстори, които ще му я прекроят наново. Ако нямаше на този свят други жени освен Фулвия, би имал защо да плачеш, но твоята скръб е увенчана с утеха: вехтата пола ще ти роди нова фустичка, а само в главите на лука могат да се намерят сълзи за оросяване на такава загуба.

АНТОНИЙ

Тез работи, които тя заплете
в Италия, налагат да съм там!

ЕНОБАРБ

А тези работи, които ти заплете в Египет, налагат да си тук. Особено работата на Клеопатра, която съвсем не може без твоето присъствие.

АНТОНИЙ

Достатъчно с войнишките шегии!
Оповести на всички командири
решението ни! На Клеопатра
аз сам ще обясня какво налага

туй спешно тръгване и ще ѝ взема
съгласието, щом узнае, че
освен смъртта на Фулвия ни тласкат
и други основания: мнозина
привърженици наши в Рим ни пишат
да се завърнем бързо. Секст Помпей,
въстанал срещу Цезар, е безспорен
владелец над моретата. Народът —
чиято променлива обич пламва
със закъснение, прехвърля всички
заслуги на Великия Помпей^[10]
върху сина му, който с мощ и име
и двойно повече със дух и дързост,
израства като първи пълководец,
така че, ако тъй върви, заплашва
строежа на света. Неща се готвят,
които като конски косъм вече
се гърчат във водата, ала нямат
все още змийско зъбче^[11]. Съобщи
на тез, които трябва да се стягат
за незабавно тръгване!

ЕНОБАРБ

Разбрано!

Излизат.

[4] *Ирод Юдейски* (библ.) — юдейският цар Ирод бил за Средновековието синоним на кръвожадност. ↑

[5] „... *Съдът те оправдава — не си магьосник!*“ — думи, свързани с процесите срещу вещиците и магьосниците, чести по времето на Шекспир. ↑

[6] *Изида* (мит.) — върховно божество на древните египтяни — богинята на луната и непорочността. ↑

[7] *Лабие* — Квинт Лабие (I в. пр.н.е.) — римски пълководец, който изменил на Рим и в съюз с партите — народ, населявал

североизточната част на днешното Иранско плато — водил войни срещу него. ↑

[8] *Сикион* — древен град в Пелопонес. ↑

[9] „... *Скелетът с косата...*“ — става дума за Смъртта, изобразявана в Средновековието като скелет, косящ смъртните. ↑

[10] „... *Великия Помпей...*“ — Кней Помпей Велики (107–48 пр.н.е.) — прочут римски пълководец, баща на действащия в трагедията Секст Помпей; участвал заедно с Цезар в първия триумвират, а след това водил дълги борби за власт срещу него, които завършили с поражението му при Фарсала. Той бил убит в Египет по заповед на царстващия там Птолемей XII, брат и съпруг на Клеопатра. ↑

[11] „... *като конски косъм... змийско зъбче.*“ — по Шекспирово време съществувало поверие, че конският косъм, оставен във вода, можел да се превърне в змия. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Александрия. Другаде в двореца на Клеопатра.

Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира и Алексас.

КЛЕОПАТРА

Къде е той?

ХАРМИАНА

Не зная, господарко.

КЛЕОПАТРА (*към Алексас*)

Виж де е, със кого е, какво прави!

Не съм те праскала. Ако е тъжен,

кажи: танцува; ако пък е весел,

кажи: не е добре. И бързо тук!

Алексас излиза.

ХАРМИАНА

Аз мисля, господарко, че ако

обичаш го наистина, не тъй

ще го накараш да ти отговори

със същото.

КЛЕОПАТРА

Защо? Какво да правя?

ХАРМИАНА

Угаждай му, не го стеснявай в нищо!

КЛЕОПАТРА

Глупачка! Точно тъй ще го загубя!

ХАРМИАНА

Не пренасилвай пръчката: със време,
което плаши ни, ни става бремене!...

Влиза Антоний.

Той иде!

КЛЕОПАТРА

Аз съм вкисната и болна.

АНТОНИЙ

Скъря, че трябва да те изненадам
с внезапна вест...

КЛЕОПАТРА

Припадам, Хармиано!
Подай ръка и изведи ме! О,
това ще свърши скоро! Мойта крехкост
не ще изтрае дълго!

АНТОНИЙ

Чуй, царице...

КЛЕОПАТРА

Не ме докосвай!

АНТОНИЙ

Но какво ти има?

КЛЕОПАТРА

Чета добрите вести в твоя поглед.
Законната навярно те зове?
Не трябваше изобщо да те пуска!
Върви! Не ща да мисли, че те спирам!
Аз нямам власт над тебе! Ти си неин!

АНТОНИЙ

Небето вижда!...

КЛЕОПАТРА

Никога царица
не е била излъгвана тъй грозно!
Но аз отрано виждах семената
на твоята измама!

АНТОНИЙ

Клеопатра!...

КЛЕОПАТРА

Как бих могла — макар и да тресеше
със обещания престола Зевсов —
да вярвам в тебе, който бе неверен
към Фулвия? Безумство е да хлътваш
по мъжки клетви, стъпквани, преди
да са били изречени!

АНТОНИЙ

Царице!...

КЛЕОПАТРА

Не, моля ти се, не търси предлози
за тръгването си. Кажи ми „сбогом“
и дай ми гръб! За речи беше време,
когато молеше ме да останеш,
ала тогаз не ставаше и дума
за тръгване! Тогава вечността
бе в моите устни, висшето блаженство
във изгъва на веждите ми; всичко
във мене беше част от небесата!
То и сега е част от тях или
най-първият боец в света е бил
най-пръв лъжец!

АНТОНИЙ

Царице, аз те моля!...

КЛЕОПАТРА

Да имах твоите мишци, би почувствал
сърцето на Египет!

АНТОНИЙ

Чуй, царице:

железният закон на времената
налага да сме другаде за кратко,
но моето сърце остава тук
при теб една! Италия блести
от мечове на братя. Секст Помпей
заплашва морските врати на Рим
и равновесието между двете
враждебни сили ражда във града
враждебни партии. Сдобил се с мощ,
доскоро мразеният се сдобива
и със любов; Помпей, изгнаник вчера,
богат с влиянието на баща си,
пролазва във сърцата на онез,
които се усещат оцетени
във нещо от властта. А те са много
и дългият покой жадува вече
да изцери застойната си болест
чрез кръвопускане. А мене лично
зове ме — нещо важно и за теб —
смъртта на Фулвия.

КЛЕОПАТРА

Макар че възрастта ми не успява
да ме спаси от лудории, тя
ме пази от наивности. Нима
жена ти е способна да умре?

АНТОНИЙ

Умряла е, царице! Туй писмо
описва всичките неразбории,
забъркани от нея, и накрая
едничкото добро: кога и где
умряла е.

КЛЕОПАТРА

Това сте вий, мъжете!
Къде са стъкленичките, които
би трябвало да си напълнил с плач^[12]?
В смъртта на Фулвия аз виждам, виждам
как някой ден и мойта ще посрещнеш!

АНТОНИЙ

Не ме гълчи, а замислите чуй,
с които заминавам! Ти реши
дали да ги изпълня! Клетва давам
във слънцето, пораждащо живота
от тинята на Нил, аз воин твой съм,
готов да сторя онова, което
ти кажеш...

КЛЕОПАТРА

Разкопчай ме, Хармиано!
Не, няма нужда! Мина. Болестта ми
расте и спада като любовта
у този мъж!

АНТОНИЙ

Недей така, царице!
Сама ти знаеш колко той е искрен
във любовта!

КЛЕОПАТРА

По Фулвия личи!
Защо се бавиш? Извърни лице
и поплачи за нея, а след туй

прости се с мене и кажи: „Тез сълзи
по теб проливам!“ Хайде, разиграй
една фалшива сценка под наслов
„мъчителна раздяла“!

АНТОНИЙ

Стига толкоз!
Не хвърляй жар в кръвта ми!

КЛЕОПАТРА

Не е лошо!
Но би могъл...

АНТОНИЙ

Кълна се в този меч!

КЛЕОПАТРА

„... и в този щит!“... Напредваш. И все пак
ти липсва нещо... Гледай, Хармиано,
как майсторски гневи се тоз потомък
на Херкулес^[13]!

АНТОНИЙ

Оставям ви, госпожо!

КЛЕОПАТРА

Любезни господарю, една дума!
Разделяме се... не, не беше туй!...
Обичахме се... не, и туй не беше!
Туй ти добре го знаеш... Исках нещо
да кажа, но какво? О, мойта памет —
досущ като Антоний — ме оставя
и аз забравих всичко!

АНТОНИЙ

О, царице,
ако не беше също и царица

на лекомислието, аз бих казал,
че си едно със него!

КЛЕОПАТРА

Не е лесно
да бъдеш лекомислена, когато
са тежки мислите ти! Но прости ми,
защото, ако нравът ми ти пречи,
за мене той е смърт! Честта зове те,
към нея тръгвай, затули слуха си
за мойто непожалено безумство!
Небето да е с теб! На твоя меч
победата да кацне с клон от лавър,
а лесният успех цветя да стеле
в нозете ти!

АНТОНИЙ

Аз тръгвам. Изпрати ме!
Така сме станали едно ний двама,
че аз, макар на север, ще съм тук,
а ти ще си при мен, макар на юг!
На път!

Излизат.

[12] „... стъкленичките, които... с плач“ — в древноримските гробници били поставяни стъкленички — „лакримарии“, — съдържащи сълзите на оплаквачите. ↑

[13] „... потомък на Херкулес.“ — Твърдяло се, че Антоний произлиза от прочутия древногръцки херой, на чиито статуи приличал в лицето. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Рим. В дома на Цезар.

Влизат Цезар, четящ писмо, Лепид и Свита.

ЦЕЗАР

Сега, Лепиде, ще се увериш,
че не от злост вродена Цезар храни
съмнения във своя стар събрат.
Писмата от Александрия казват,
че пиел, ловял риба и хабял
светилници за нощни пиршества.
Бил станал — казват — не по-малко женствен
от Клеопатра, тя пък — не по-малко
мъжествена от него. С труд изслушал
посланиците ни и не обелил
и зъб дори, че с нас дели властта си.
Ще видиш в него каталог на всички
човешки недостатъци!

ЛЕПИД

Аз мисля,
че всички недостатъци в света
не могат заличи доброто в него.
Пороците му са — като звездите —
по-явни в мрак; по-скоро наследен,
отколкото добити, и по-скоро
упорстващи, отколкото желани.

ЦЕЗАР

Премного му прощаваш. Да приемем,
че няма нищо лошо в туй да мачка
постелята на Птолемей^[14], да плаща
с царства за духовитости, да вдига

наздравии в компания на роби,
пиян-залян по пладне да се люшка
насред града, в юмручен бой да влиза
със низка сган, миришеща на пот;
да кажем, че туй всичко му подхожда
(макар че рядко хора оцеляват
със чисто име при такъв живот),
но леките постъпки на Антоний
тежат на нас. Във друго, празно време
да си заплаща сластния характер
с изгнил гръбнак; но той прахосва дни,
когато общите ни интереси
зоват го със тревожен барабан —
за туй си заслужава да го смърим
като хлапе, което пренебрегва
поуките и тича по забави
срещу добрия разум!

Влиза Вестител.

ЛЕПИД

Нови вести!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Изпълнена е волята ти, Цезар:
през час ще имаш новини за всичко
извън Италия. Помпей владее
моретата и явно е обичан
от тез, които само страх е свързвал
със Цезар. Недоволните се стичат
към пристаните и навред за него
говори се, че бил онеправдан.

ЦЕЗАР

Така и трябваше да предполагам:
откак държава има, е известно,

че всеки властвуваш е бил желан,
додето идел е на власт, и всеки,
свален от власт, е бивал пак обикван,
макар и с нищо не заслужил обич.
Народът, като късче тръст в морето
напред-назад блуждае, раболепен
към прилив и към отлив, докато
разложи се от плакнене!

ВЕСТИТЕЛЯТ

И още:

разбойниците Менекрат и Менас,
безспорни властелини над морето,
го порят с килове неизброими
от всеки вид и яростно нападат
Италия. При мисълта за тях
брегът бледнее, а румянец гневен
залива бузите на младежта.
Не може лодка нос да подаде
и да не бъде хваната, защото
Помпеевото име поражява
по-силно от войските му!

ЦЕЗАР

Антоний,

прекъсвай блудните си пиршества!
При Мутина^[15], когато бе подгонен
от Хирций и от Панса, макар те
самите да загинаха във боя,
гладът те погна по петите — помниш?
но ти (макар израснал във излишък)
го изтърпя достойно, както даже
дивак не би могъл. Тогава ти
пи лигав жабуняк и конска пикоч,
които даже звярът би повърнал;
небцето ти тогава не презря
плода горчив на дивите трънаци;

като елен, когато снеговете
покрят пасбищата, гриза ти
кората на дърветата и, казват,
че в Алпите си ял животни гнъсни,
от чийто вид призлявало на други;
и всичко туй — сега е срам за тебе
да ти го казвам! — не направи твоите
страни да хлътнат!

ЛЕПИД

Жалко за човека!

ЦЕЗАР

Дано срамът го върне скоро в Рим!
А ние трябва да подтегнем вече
войските си. Съвет военен — утре!
Бавежът ни е в полза на Помпей.

ЛЕПИД

До утре, Цезар, аз ще разбера
със колко кораби и legionи
ще мога да участвам във войната.

ЦЕЗАР

И аз ще сторя същото. Прощавай!

ЛЕПИД

Прощавай и споделяй, ще те моля,
със брат си вестите, които стигат
до теб отвън!

ЦЕЗАР

Не се съмнявай, драги.
Това е дълг за мен!

Излизат.

[14] *Птолемей* — Птолемеите са династия, властвала над Египет през III, II и I в. пр.н.е. В случая става дума за Птолемей XII, наречен Дионисий — по-малък брат на Клеопатра и женен за нея, — който царствал заедно със сестра си малко преди времето, в което се развива трагедията. ↑

[15] *Мутина* — древно име на днешния град Модена — Северна Италия. През 43 година пр.н.е. Антоний обсадил в този град един от сподвижниците на Брут и Касий. Сенатът изпратил в помощ на обсадените свои войски под командата на двама консули — Кай Видий Панса и Авл Хирций, — които разбили Антоний и го принудили да бяга. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Александрия. Дворецът на Клеопатра.

Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира и Мардиан.

КЛЕОПАТРА

Ей, Хармиано!

ХАРМИАНА

Господарко?

КЛЕОПАТРА (*прозява се*)

Дай ми
да пия мандрагора^[16]!

ХАРМИАНА

Но защо?

КЛЕОПАТРА

За да проспя тоз празен промеждутък
от време без Антоний.

ХАРМИАНА

Не мисли
за него толкоз много, господарко!

КЛЕОПАТРА

О, той ме е оставил!

ХАРМИАНА

Не, госпожо,
заклевам ти се!

КЛЕОПАТРА

Мардиан, ела!

МАРДИАН

Какво желае нашата царица?

КЛЕОПАТРА

Не песните ти! Не желая нищо,
което би могъл един евнух
да ми даде. Блазе ти, че понеже
безполов си, най-жарките ти мисли
не бягат към чужбина! Я кажи ми:
ти можеш ли да любиш?

МАРДИАН

Да, госпожо.

КЛЕОПАТРА

Наистина?

МАРДИАН

Наистина не мога.
Защото неспособен съм за нещо
нецеломъдрено. Но страсти имам
и често мисля си за туй, което
Марс вършил е с Венера^[17].

КЛЕОПАТРА

Хармиано,
как мислиш ти, къде ли е сега?
Дали стои, или върви, или
е седнал? Или може би на кон е?
Блазе на коня, който носи толкоз
богат товар! Щастливец-кон, гордей се,
че язди те тоз нов полу-Атлант^[18],
ръка и шлем на цялата земя!
Сега навярно заповеди дава
или си шепне сам: „Къде си, мое

египетско змийче?“ (защото тъй нарича ме). Но аз сама си вливам най-сладката отрова! О, помни ме, макар да съм нащипана до черно от влюбения Феб^[19] и вече с бръчки от времето!... Широколоби Юлий^[20], когато тъпчеше със крак земята, ти в мен намери мръвка за монарси; а и Помпей^[21], преди да дойдеш ти, не снемаше очи от моя образ и искаше да хвърли в него котва и да издъхне тъй!

Влиза Алексас.

АЛЕКСАС

Привет на теб,
царице на Египет!

КЛЕОПАТРА

Как различен
си ти от Марк Антоний, ала той
със своя еликсир те е превърнал
във злато^[22]! Как е славният Антоний?

АЛЕКСАС

Последното, което той направи,
бе — след като обсипа със целувки
тоз едър бисер — да излъхне думи,
които са в сърцето ми!

КЛЕОПАТРА

Веднага
измъквай ги и дай ги на слуха ми!

АЛЕКСАС

„Приятелю — той рече ми, — кажи й,
че любещият римлянин изпраща
за дивната царица на Египет
това съкровище на бедна мида,
но после ще прибави сто царства
в нозете й! Цял Изток — тъй кажи й —
ще бъде неин!“ Кимна ми и яхна
спокойно бойния си кон, чието
високо цвилене не ме остави
да му изкажа своята благодарност.

КЛЕОПАТРА

Как беше? Тъжен? Весел?

АЛЕКСАС

Като ден
в междинните годишни времена:
не тъжен и не весел.

КЛЕОПАТРА

О, какво
душевно равновесие! Но друг
не би могъл да бъде! Виж го само!
Не, виж го само, скъпа Хармиано:
не е бил тъжен — за да не посърнат
онез, които се менят по него;
но не и весел — за да им покаже,
че с мисълта си е в Египет, тук,
при своето щастие! О, дивна смес,
какъвто и да бъдеш — весел, тъжен, —
на теб и крайностите ти прилягат
като на никой друг!... Не си ли срещнал
по пътя писмоносците ми?

АЛЕКСАС

Срещнах
най-малко двадесет. Защо ги пращаш

така начесто?

КЛЕОПАТРА

Да умрат бедняци
родените в деня, във който аз
ще съм оставила без вест Антоний!
Хартия^[23] и мастило, Хармиано!...
Добре завърнал се, Алексас!... Казвай,
нима обичала съм толкоз Цезар?

ХАРМИАНА

О, дивният ни Цезар!

КЛЕОПАТРА

Повтори го,
дано хвалбата ти да те задави!
Кажи веднага: „Дивният Антоний!“

ХАРМИАНА

Безупречният Цезар!

КЛЕОПАТРА

О, Изидо,
заклевам ти се, ще строша зъбите
на тази тук, ако сравни със Цезар
най-първия сред първите!

ХАРМИАНА

Царице,
аз пея само прежния ти припев!

КЛЕОПАТРА

Тогава съм била сукалче още,
студенокръвна и зелена, щом
могла съм тъй да казвам! Бягай бързо!
Мастило и хартия! Всеки ден
ще пращам писмоносци, докато

обезлюдя страната си!

Излизат.

[16] *Мандрагора* — сокът на това екзотично растение бил използван в древността като силно сънотворно средство. ↑

[17] „... *Марс вършил е с Венера.*“ (мит.) — Марс имал според преданието любовна връзка с Венера, която била съпруга на куция Вулкан. ↑

[18] „... *полуатлант...*“ (мит.) — Атлант — или Атлас — е името на един титан, който след бунта на титаните срещу Олимп бил наказан от Зевс да поддържа на плещите си небосвода. Антоний е наречен „полуатлант“, защото заедно с Цезар владее целия свят. (Третият триумвир, Лепид, явно не влизал в сметката.) ↑

[19] „... *нащипана до черно... Феб...*“ (мит.) — Феб е другото име на Аполон, едно от главните божества на гръцката митология — бог на слънцето и на изкуствата. „Нащипана...“ и т.н. — чернокожа от слънцето. ↑

[20] „... *Юлий... мръвка за монарси*“ — Юлий Цезар водил през 48 — 47 г. пр.н.е. война в Египет и бил любовник на Клеопатра. Роденият от тяхната връзка Цезарион бил по-късно провъзгласен от Антоний за цар на Египет под името Птолемей XV, а още по-късно — убит по заповед на Октавий Цезар. ↑

[21] „... *Помпей... да издъхне тъй.*“ — след поражението си при Фарсала Кней Помпей, единият от двамата синове на Помпей Велики, се оказал в Египет и попаднал също под чаровете на Клеопатра. ↑

[22] „... *еликсир... във злато*“ — образ, взет от практиката на алхимията, развила се много векове след времето, за което се говори в трагедията. ↑

[23] „... *хартия...*“ — още един Шекспиров анахронизъм. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Месина. В дома на Помпей.

Влизат — в бойно снаряжение — Помпей, Менекрат и Менас.

ПОМПЕЙ

Ако всевишните са справедливи,
те трябва да помогнат на този, който
е с правдата!

МЕНЕКРАТ

Не бой се — те забавят,
но не забравят, доблестни Помпей!

ПОМПЕЙ

Додето им се молим, туй, което
очакваме, повяхва!

МЕНЕКРАТ

Често ние
ги молим против себе си и те
отказват ни от добрина към нас.
Така че, губейки в молитви, всъщност
излизаме с печалба.

ПОМПЕЙ

Ще успея!
Народът е със мен, морето — мое,
моцта ми, като младата луна
нараства и надежда-ясновидка
предрича ми, че скоро тя ще стигне
до пълна власт. Антоний във Египет
не ще напусне пиршества и спални
за други битки. Цезар трупа злато,

отблъсквайки сърца. Лепид ласкае
и двамата и те му се отплашат
с ласкателства, но нито той им вярва,
ни те го бръснат.

МЕНАС

Цезар и Лепид
с големи сили идели насам.

ПОМПЕЙ

Измислици! Отде го чу?

МЕНАС

От Силвий.

ПОМПЕЙ

Сънувал е! Те чакат в Рим Антоний.
Дано с любовните си чародейства,
о, сладна Клеопатро, съживиш
немладите си устни! В тънка мрежа
от страст, вълшебства, хубост омотай
развратника; ума му замъгли
във празненства; глада му дръж изострен
с епикурейски ястия, така че
пресищането да приспи дълга му
във летаргичен сън!...

Влиза Варий.

Разказвай, Варий!

ВАРИЙ

Узнах, че в Рим очакват всеки миг
Антоний от Египет. Тъй отдавна
е тръгнал, че би трябвало от дни
да е пристигнал вече.

ПОМПЕЙ

По-охотно

бих дал ухо на друга вест. Не вярвах,
че за такава мъничка война
ще сложи шлема си. Като войник
той струва двойно другите двамина,
но ний растем във своите очи
с това, че сме успели да отскубнем
от фустата на нилската вдовица
един тъй жаден блудник!

МЕНАС

Аз не вярвам
в съюза между Цезар и Антоний.
Жената на Антоний стори доста
вреди на Цезар; брат му би се с него,
макар Антоний според мен да няма
пръст в тази работа.

ПОМПЕЙ

Не зная, Менас,
дали враждите малки ще отстъпят
пред по-големите. Ако не бяхме
излезли ние срещу всички тях,
те непременно щяха да се счепкат,
защото имат поводи обилни
за свади помежду си; ала може
страхът от нас да ги обедини,
замазвайки различия и дразги...
Да бъде, както горе са решили,
а ний, тук долу, да напругнем сили!
Последвайте ме!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Рим. В дома на Лепид.

Влизат Енобарб и Лепид.

ЛЕПИД

Добро ще сториш, драги Енобарбе,
ако измолиш от Антоний малко
миролюбивост...

ЕНОБАРБ

Аз ще му измоля
да пази името си! Ако Цезар
го разядоса, нека вдигне чело
и му отвърне гръмко като Марс!
Кълна се в Юпитер, да беше моя
брадата на Антоний, аз не бих я
подстригвал днеска!^[24]

ЛЕПИД

Времето не е
за лични дразги.

ЕНОБАРБ

Всяко време служи
за туй, което се роди във него!

ЛЕПИД

Но дребното пред едрото отстъпва.

ЕНОБАРБ

Когато дребното не е по-важно!

ЛЕПИД

Възбуден си. Не духай във жарта!...
Антоний се задава!

Влиза Антоний в разговор с Вентидий.

ЕНОБАРБ

Цезар също!

Влиза — от друга страна — Цезар е разговор с Меценат и Агрипа.

АНТОНИЙ

Постигнем ли съгласие, веднага
към Партия! Вентидий...

ЦЕЗАР

... Аз не знам.

Агрипа, обясни на Меценат...

ЛЕПИД

Добри приятели, големи цели
сплотиха ни; не бива дреболии
да ни разцепват! Нека търпеливо
се чуем един друг! Тоз, който вика
във препирни за нищо, умъртвява,
церейки раната. Затуй ви моля:
докосвайте най-болните места
с най-меки думи! Да не усложним
с обиди спора!

АНТОНИЙ

Правилен съвет!

И пред сражение да бяхме, пак
го бих последвал!

Прегръща Цезар. Тръбен звук.

ЦЕЗАР

Добре дошъл във Рим!

АНТОНИЙ

Добре заварил!

ЦЕЗАР

Седни!

АНТОНИЙ

Не, не, ти първи!

ЦЕЗАР

Както искаш

Сядат.

АНТОНИЙ

Узнах, че си се сърдил за неща
не лоши или лоши, но които
не те засягат.

ЦЕЗАР

Щях да бъда смешен,
ако за нищо или дребно нещо
се бях ядосвал, при това на теб;
дваж смешен — ако бях те споменавал,
когато твоите действия не са ме
засягали отблизо.

АНТОНИЙ

А с какво те
засягаше, че съм стоял в Египет?

ЦЕЗАР

Със нищо, както с нищо теб в Египет
не трябваше да те засяга мойто
стоене в Рим! Но ако ти оттам
кроил си нещо против мене, твоят
престой в Египет би могъл да бъде
и мой въпрос.

АНТОНИЙ

Какво „кроил“? Да чуем!

ЦЕЗАР

Отговори си сам, като си спомниш,
че бях принуден да воювам тук
с жена ти и със брат ти. Ти стоеше
зад техните претенции! „Антоний“
бе бойният им вик!

АНТОНИЙ

Не, тук се лъжеш!
Воювайки със тебе, моят брат
не е използвал името ми. Знам го
от хора честни, били се за теб.
И нещо повече: не е ли ясно,
че той, нападайки те, е засегнал
и мойта власт и е воювал значи
и срещу мен, понеже ние с тебе
сме свързани в едно от общи цели?
Но по това ти писах. Ако искаш
да скърпиш повод за кавга, недей
започва с тоз — могъл би да намериш
по-убедителни!

ЦЕЗАР

Ти търсиш кръпки
във мойте доводи, но всъщност сам си
кърпач на оправдания!

АНТОНИЙ

Не, не!

Уверен съм, че ти — признай — не можеш
да отречеш необоримостта
на мисъл като таз, че аз — твой брат
във делото, против което той
опълчи се — не бих могъл да гледам
с добро око войната му, във същност
насочена и срещу моя мир.
А колкото до Фулвия, дано
жена да случиш с нейния характер —
едната трета на света ще можеш
да управляваш, ала нея — не!

ЕНОБАРЬ

Ех, да бяха всички жени такива, че да воюваме с тях и денем, и
нощем!

АНТОНИЙ

Каквато е неукротима, тя —
в това съм убеден — ти е създала
със своята избухливост, нелишена
при туй от женска хитрост, много грижи;
но ще признаеш, че не бих могъл
да ти помогна с нищо.

ЦЕЗАР

Аз ти писах,
но ти, пирувайки в Александрия,
си мушнал в джоб писмото и прогонил
носителя му с присмех.

АНТОНИЙ

Той се втурна
при мене без покана. Току-що
бях дал на трима източни царе
гощавки и се чувствах не какъвто

бях сутринта. На следващия ден
му обясних туй всичко — нещо, равно
на извинение. Ако ще спорим,
недей намесва дребни писмоносци
във спора ни!

ЦЕЗАР

Ти стъпка своята клетва,
а мен в подобен грях не ще посмееш
да обвиниш!...

ЛЕПИД

Спри, Цезар!

АНТОНИЙ

Не, Лепиде,
не го прекъсвай! Липсата на чест,
която той вменява ми във грях
е главното за мен, ако е тъй!...
„Ти стъпка своята клетва...“ После, Цезар?

ЦЕЗАР

... да ми изпратиш помощ и войски,
когато ми потрябват. Две неща,
които ти отказа ми!

АНТОНИЙ

По-скоро,
които аз пропуснах да ти пратя,
и то защото бях със ум, разсеян
от пиршества; и за това пред теб
най-искрено се кая, като знам,
че моето величие не страда
от тази искреност и даже тъкмо
чрез нея се доказва. Не отричам,
че с цел да ме изтръгне от Египет,
жена ми Фулвия води войни

със тебе, и — невинен причинител —
ти искам извинение за тях,
доколкото честта ми позволява
в подобен случай.

ЛЕПИД

Благородни думи!

МЕЦЕНАТ

Недейте се увлича в стари дразги!
Ще ги забравите напълно, щом
си спомните как времето зове ни
към сговор!

ЛЕПИД

Мъдри думи, Меценате!

ЕНОБАРБ

Или дайте си един на друг приятелствата в заем, пък после, като
не остане и помен от Помпей, може да си ги върнете обратно и да се
карате на воля, щом си нямате друга работа!

АНТОНИЙ

Ти гледай си войната и мълчи!

ЕНОБАРБ

Бях забравил, че истината трябва да си затваря устата!

АНТОНИЙ

Досаждаш, казах. Стига си говорил!

ЕНОБАРБ

От днес натам „ваш истукан“!

ЦЕЗАР

Което казва той, е справедливо,
макар и грубо казано. Не вярвам

във дълга дружба на двамина, толкоз
различни като нас; но ако знаех,
че има нейде обръч да ни стегне
един към друг, земята бих пребродил
да го намеря!

АГРИПА

Цезар, позволи ми!...

ЦЕЗАР

Кажы, Агрипа!

АГРИПА

Хубостта на твойта
сестра Октавия е всеизвестна,
а Марк Антоний е сега вдовец...

ЦЕЗАР

Мълчи, Агрипа! Ако Клеопатра
те чуеше, заслужено би бил
упрекнат в дързост!

АНТОНИЙ

Аз не съм венчан.
Не го прекъсвай, Цезар!

АГРИПА

За да живеете във трайна дружба
и свържете сърца във братски възел,
Антоний нека вземе за съпруга
оназ, чиято дивна красота
не бива да получи мъж по-лош
от най-прекрасния на този свят:
Октавия, чиито редки дарби
не се описват с думи! Този брак
ще изпари безследно всички ваши
съмнения, пораждани от страх,

и страхове, засеяни с опасност.
Във злото, взимано на вяра днес,
тогаз, и да е вярно, вий пак няма
да вярвате; и нейната любов
към брат и към съпруг ще се превърне
в любов помежду двама ви, а сетне —
в любов към вас отвред! Простете туй,
което казвам ви, защото то е
не хрумване, а мисъл, от дълга ми
преживяна отдавна!

АНТОНИЙ

Дали Цезар
ще каже нещо?

ЦЕЗАР

Не преди да чуе
какви са чувствата, с които среща
тез думи Марк Антоний.

АНТОНИЙ

С каква власт
да действа облечен е Агрипа,
ако река: „Съгласен съм“?

ЦЕЗАР

С властта ми
на Цезар и на брат.

АНТОНИЙ

Нима могъл бих
дори насън прегради да поставям
пред тъй прекрасно средство за такава
висока цел? Десницата ти, Цезар!
От днеска братска обич да владее
сърцата ни, насочени към общи
велики замисли!

ЦЕЗАР

Вземи я! Нивга
не е обичал брат сестра тъй, както
обичам аз Октавия, а ето
дарявам ти я! Нека тя споява
царствата и сърцата ни, та нивга
да не настъпва хладина отново
помежду тях!

ЛЕПИД

Хвала на боговете!

АНТОНИЙ

Не предполагах, че ще вадя меч
срещу Помпей, защото неотдавна
услуга ми направи той голяма
и неочаквана. Аз трябва първо
да му благодаря, за да не кажат,
че имам лоша памет, и след туй
ще тръгна против него.

ЛЕПИД

Няма време!
Ако не го подирим ний, той сам
ще ни намери!

АНТОНИЙ

Где е разположен?

ЦЕЗАР

В полето край Мизенум^[25].

АНТОНИЙ

С каква войска на суша?

ЦЕЗАР

Голяма и растяща. А в морето
е пълен господар.

АНТОНИЙ

Да, тъй говорят.
По-рано ако бяхме се разбрали...
Все пак, преди да облечем доспехи,
да свършим онова, което беше
решено току-що.

ЦЕЗАР

С голяма радост!
Ела веднага да те запозная
с Октавия!

АНТОНИЙ

Лепиде, и ти също
ще дойдеш с нас, нали?

ЛЕПИД

И тежка болест
не би ме спряла, доблестни Антоний!

Тръбен звук. Излизат всички освен Енобарб, Агрипа и Меценат.

МЕЦЕНАТ

Добре дошъл от Египет, Енобарбе!

ЕНОБАРБ

Достойни Меценате, първи помощнико на Цезар! Почтени
приятелю Агрипа!

АГРИПА

Драги Енобарбе!

МЕЦЕНАТ

Има защо да се радваме, че работите се развива благополучно.
Но вие славно сте си прекарали в Египет, а?

ЕНОБАРЪ

И още как! Денем хъркахме, нощем къркахме, докато объркахме
кое е нощ, кое — ден!

МЕЦЕНАТ

Осем печени глигана на закуска за дванайсет души — вярно ли
е?

ЕНОБАРЪ

Това е като муха пред слон в сравнение с други чудовищни
гощавки, които наистина си заслужават да бъдат описани!

МЕЦЕНАТ

Ако е вярно това, което се говори, тя е невероятна прелъстителка.

ЕНОБАРЪ

Още на първата среща с Марк Антоний му сгребя сърцето. Това
беше на реката Кидн^[26].

АГРИПА

Да, там била прекрасна или моят осведомител съчинява.

ЕНОБАРЪ

Ще ви разкажа всичко. Още виждам
как ладията ѝ гореше ярко
като престол от пламък над реката.
Кормилната ѝ част бе чисто злато,
платната — пурпур, напоен тъй щедро
с благоухания, че ветровете
замираха от нея. Под звука
на сладки флейти сребърни весла
така гальовно биеха водата,
че тя ги сякаш гонеше в копнеж
да я ударят пак. А Клеопатра

превръщаше във просяк всеки опит
за описание. Под сърмен сенник
лежеше тя във образ на Венера,
каквато нашата мечта за хубост
рисува я, но още по-красива.
От двете ѝ страни момченца малки,
представящи усмихнати амури,
разхлаждаха я с пъстри ветрила,
но чийто полъх бе като че ли
сам враг на себе си, защото сякаш
раздухваше пленителната жар
на бузите ѝ.

АГРИПА

Гледка за Антоний!

ЕНОБАРЬ

Придворните ѝ дами в облекло
на nereidi^[27], в погледа ѝ взрени,
ѝ служеха, превръщайки във танц
движенията си. Една сирена
стоеше на кормилото и всяко
копринено въже в послушен трепет
набъбваше под опитната хватка
на лилийните пръстчета... И ето,
невидима вълна от аромати
погали бреговете и градът
изля във миг тълпите си към кея,
оставяйки Антоний да подсвирква,
учуден в своя трон на сред площада,
обиколен от въздух само; който,
ако природата търпеше празно,
би хлуйнал също към брега, и той
да види Клеопатра!

АГРИПА

Виж я ти!

ЕНОБАРЪ

Щом гостенката стъпна на брега,
Антоний я покани на вечеря,
но тя му отговори, че е редно
да ѝ гостува той, и го замоли
да не отказва. Нашият Антоний,
чието „не“ жена не е дочула,
от бръснене страните си одра
и ето го на пир, за да плати
с едно сърце това, което ял бе
с очите само.

АГРИПА

Дивна дяволица!
И Юлий тя накара своя меч
да сложи в ложето ѝ. Той ора я
и тя му даде плод.

ЕНОБАРЪ

Веднъж видях я:
като дете четирсестина крачки
проскача на куц крак посред града,
задъха се и като заговори,
недъга си превърна в съвършенство
и слабостта си — в сила!

МЕЦЕНАТ

Сега Антоний трябва безвъзвратно
да скъса с нея!

ЕНОБАРЪ

С нея? Невъзможно!
Пред вечната ѝ младост възрастта
предава се; привичката не може
да вземе връх над нейната безкрайна
разнообразност. Другите жени,

задоволявайки глада, насищат,
а тя, насищайки, поражда глад;
най-долното при нея става висше
дотам, че и жреците благославят
разгулната ѝ похот!

МЕЦЕНАТ

Ако хубост,
разумност, кротост могат да привържат
сърцето на Антоний, то за него
Октавия е дар от небесата!

АГРИПА

Да тръгваме! Достойни Енобарбе,
бъди ми гост, додето си във Рим!

ЕНОБАРБ

Благодаря ти от сърце, Агрипа!

Излизат.

[24] „... да беше моя брадата... подстригвал днеска!“ — вероятно тълкуване: „не бих оказал на Цезар никакво уважение“. ↑

[25] Мизенум — става дума за Мизенския нос, близо до Неапол.
↑

[26] Кидн — древното име на река в Мала Азия. ↑

[27] Нерейди (мит.) — морски нимфи, дъщери на морския бог Нерей. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Рим. В дома на Цезар.

Влизат Антоний, Цезар и Октавия.

АНТОНИЙ

Великият ми дълг ще ме отделя
понявга от гръдта ти.

ОКТАВИЯ

Всеки път,
когато туй се случи, коленете
на твоята съпруга ще се молят
за здравето ти!

АНТОНИЙ

Лека нощ, мой братко!
Октавия, за моите недъзи
не давай слух на светската мълга.
Да, криввал съм, но отсега нататък
ще се държа във правилния път.
Спокойна нощ.

ОКТАВИЯ

Спокойна нощ, съпруге!

ЦЕЗАР

Спокойна нощ, Антоний!

Излиза заедно с Октавия.

Влиза Гадателят.

АНТОНИЙ

Е, драги, би ли искал да се върнеш
в Египет, а?

ГАДАТЕЛЯТ

Сгрешихме, господарю,
аз — тук че дойдох, ти — че дойде там!

АНТОНИЙ

Защо например?

ГАДАТЕЛЯТ

Не мога да ти кажа, но го чувствам.
Побързай към Египет!

АНТОНИЙ

Кажи ми, чие щастие изгрява —
на Цезар или моето?

ГАДАТЕЛЯТ

На Цезар.
Духът небесен, който бди над тебе,
е храбър, твърд, висок, непобедим,
ако не е до гения на Цезар;
но редом с него свива се като
по-слаб пред по-могъщ. Затуй оставяй
пространство между двама ви!

АНТОНИЙ

Мълчи!
И никому ни дума за това!

ГАДАТЕЛЯТ

На теб единствен и пред никой друг!
Играеш ли със него, той печели
на всякоя игра, дори у тебе
да са козове. Щом свети той,
помръква твоят блясък. Запомни:

духът ти гасне, щом е той наблизо;
далеч ли си от него, крепне пак!

АНТОНИЙ

Върви си! И повикай ми Вентидий!

Гадателят излиза.

Ще пратя него в Партия, а аз...
Случайност или знания, но този
гадател каза истината. Нему
дори и заровете са послушни;
във всяка надпревара той се смее
със своято щастие над моята ловкост;
щом теглим жребий, той ще го извади;
петлите му надвиват моите, даже
когато са по-слаби; пъдпъдъкът,
на който той заложи, непременно
излиза победител^[28]... Към Египет!
За своя мир аз сключих този брак,
но моята радост е на изток пак!

Влиза Вентидий.

Вентидий, заминаваш незабавно
за Партия! Писмата са готови —
ела да ти ги връча!

Излизат.

[28] „... пъдпъдъкът... победител...“ — в древен Рим боят между пъдпъдъци бил популярна забава. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Улица в Рим.

Влизат Лепид, Меценат и Агрипа.

ЛЕПИД

Не ме изпращайте, а догонете
началниците си!

АГРИПА

На Марк Антоний
му трябва само миг, за да целуне
Октавия, и сме на път!

ЛЕПИД

Тогава
до оня час, когато ще ви видя
в блестящи ризници, които — зная —
ще ви стоят отлично!

МЕЦЕНАТ

Ний в Мизенум —
като сравнявам пътя на войските —
ще стигнем преди тебе.

ЛЕПИД

Да, аз трябва
да тръгна по околен път. Навярно
ще бъда там два дена подир вас.

АГРИПА и МЕЦЕНАТ

Добър успех!

ЛЕПИД

Добър успех и вам!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира, Мардиан и Алексас.

КЛЕОПАТРА

Ах, искам музика! Слухът ми чака
въздушната храна на тез, чието
занятие нарича се любов!

ВСИЧКИ

Свирачи, хей!

КЛЕОПАТРА

Отказвам се. Не искам.
Къде са кеглите ни, Хармиано?
Върви след мене!

ХАРМИАНА

Пръстът ме боли.
Да ме замести Мардиан!

КЛЕОПАТРА

Е, да,
евнух или жена е все едно
в коя да е игра! Е, Мардиан,
ще поиграем ли?

МАРДИАН

Готов, макар че
съм слаб в играта.

КЛЕОПАТРА

Щом се е старал,

актьорът заслужава прошка даже
когато главното не му достига...
Не, не, не искам! Въдиците де са?
Ще идем на реката! Там ще ловя
шарани яркопери под звука на
далечни арфи. Хищната ми кука
в небцето им ще впила остър връх
и аз ще ги измъквам и на всеки
ще викам: „Улових ли те, Антоний?“

ХАРМИАНА

А как бе весело, когато двама
се надпреварвахте във риболов
и той измъкна чироза, надянат
за него от гмуркача ти!

КЛЕОПАТРА

Тоз ден
от моя смях загуби той покой,
от моя смях получи си го той
обратно през нощта, а със зората
опих го аз до сън и го облякох
във своята роба, а сама препасах
филипския^[29] му меч!...

Влиза Вестител.

От Рим! Излей ми
плодящите си новини в ушите,
от толкоз време ялови!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Царице!...

КЛЕОПАТРА

Убит е? Негодяй, ако го кажеш,
убиваш мен! Но ако съобщиш ми,
че той добре е, ето ти тук злато

и, за целувка, жилките лазурни
на таз ръка, която царски устни
докосвали са с трепет!

ВЕСТИТЕЛЯТ

О, царице,
щом питаш тъй, Антоний е добре...

КЛЕОПАТРА

Дръж още злато!... Чакай, ние често
„добре е“ казваме и за мъртвеца.
Ако така „добре“ е, това злато
ще го стопя и ще ти го наля
в проклетия гръклян!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Царице, чуй ме!

КЛЕОПАТРА

Добре, разказвай! Но ако Антоний
е жив, на свобода, нима ще слагаш
таз мрачна маска, за да протръбиш
тъй светла вест? Ако пък има нещо,
би трябвало да те съгледам в образ
на фурия^[30] с венец от пепелянки,
а не в човешки вид!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Добра царице,
дали би искала да ме изслушаш?

КЛЕОПАТРА

Бих искала до кръв да те нашибам,
преди да те изслушам; но ако
ми кажеш, че Антоний е добре,
приятел с Цезар, не във негов плен,
ще пръсна върху тебе дъжд от злато

и град от бисери!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Царице, той е
добре със здравето...

КЛЕОПАТРА

О, слава Богу!

ВЕСТИТЕЛЯТ

... и с Цезар са приятели...

КЛЕОПАТРА

Отлично!

ВЕСТИТЕЛЯТ

... по-близки от когато да било...

КЛЕОПАТРА

На, богатей!

ВЕСТИТЕЛЯТ

... но...

КЛЕОПАТРА

Ах, не ми харесва
туй твое „но“! Едничко „но“ и всичко
разваля се! Махни туй „но“ — ключар,
зад чийто гръб сега ще се покаже
лицето на злодея! Изтърси
в ушите ми чувала си от вести,
добри и зли! Ти каза ми, че бил
приятел с Цезар, здрав, свободен също...

ВЕСТИТЕЛЯТ

„Свободен“ не съм казал. Той е свързан
с Октавия.

КЛЕОПАТРА

С Октавия? Какво пък
го свързва с нея?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Ложето, царице.

КЛЕОПАТРА

Слабея, Хармиано! Помогни ми!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Той се венча за нея, господарко.

КЛЕОПАТРА

Дано те тръшне чумата, проклетник!

Поваля го на земята.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Царице, успокой се!

КЛЕОПАТРА

И говориш?

Бие го.

Вън, негодяй, или ще ти изрита
очите като топчета! До косъм
ще ти оскубя темето!

Разтърсва го.

Ще кажа
да те нашибат с нажежена тел,
да те сварят в казан с оцет и сол
на бавен огън!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Господарко, аз
вестител съм, не съм му бил сватовник!

КЛЕОПАТРА

Кажи, че не е тъй и цяла област
ще ти даря! С отнесения бой
ще си платил, задето ме ядоса,
но ще ти дам, каквото твойта дързост
поиска ми!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Царице милостива,
Антоний се ожени.

КЛЕОПАТРА

Куче, дълго
живял си на тоз свят!

Измъква кинжал.

ВЕСТИТЕЛЯТ (настрани)

Тогаз ще бягам!...
Царице, милост! Аз не съм виновен!

Излиза.

ХАРМИАНА

Не бива тъй! Царице, овладей се!
Човекът няма никаква вина!

КЛЕОПАТРА

Гърмът сразява и невинни често!
Египет цял да се размие в Нил
и всички безобидни земни твари
да станат на змии! Викни го тук!
Макар и бясна, обещавам, няма

да го ухапя!

ХАРМИАНА

Страх го е да дойде.

КЛЕОПАТРА

Да дойде, казах!

Хармиана излиза.

Липсва благородство
на тез ръце, щом могат да ударят
един слуга, когато аз сама съм
виновна за гнева си.

Влизат отново Хармиана и Вестителят.

Пристъпи!

Да съобщаваш за беди, е честно,
но и опасно. Щом вестта добра е,
снабдявай я със армия езици,
но щом е лоша, нека съобщава
за себе си сама!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Но моят дълг...

КЛЕОПАТРА

Оженил ли се е? Не бих могла
да те намразя повече, така че
ако е „да“, кажи го!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Да, царице.

КЛЕОПАТРА

Проклет да си! Държиш на свойто значи?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Нима би искала да те излъжа?

КЛЕОПАТРА

Бих искала лъжа да си ми казал,
пък даже половината Египет,
залян от Нил, да станеше развѣдник
за крокодили! Вън! Дори да беше
Нарцис^[31] в лице, за мене би бил гаден!
Оженил ли се е?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Прости, царице!

КЛЕОПАТРА

Оженил ли се е?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Не се гневи,
че ме е страх да те гневя, но ти
ми искаш нещо, а след туй ме биеш,
задето съм го сторил! Марк Антоний
се свърза в брак с Октавия.

КЛЕОПАТРА

И ти
се мислиш честен, носейки вестта
за туй безчестие? Веднага вън!
Не ми харесват римските ти стоки,
задръж си ги, дано у теб мухлясат,
търговецо!

Вестителят излиза.

ХАРМИАНА

Царице, успокой се!

КЛЕОПАТРА

И как очернях Цезар зарад него!

ХАРМИАНА

Да, доста пъти!

КЛЕОПАТРА

Нека сега плащам...

Слабея! Изведете ме навън!

О, Ира! Хармиано!... Попремина!

Алексас, настигни го и поискай

да ти опише как изглежда тази

Октавия! Очи, характер, възраст!

Цвят на косата — също! И върни се
веднага тука!

Алексас излиза.

Нека си върви!

Не, няма да го пусна, Хармиано!

Макар, оттам видян, да е изписан
като чудовище, оттук е Бог!

Към Мардиан.

Стигни Алексас! Нека да узнае
и ръста й!...

Към Хармиана.

Води ме в мойта спалня!

И съжали ме, но недей говори!

Излизат.

[29] „... филипския му меч...“ — тоест меч, с който се сражавал в битката при Филипи, древна Македония (42 г. пр.н.е.), срещу войските на Брут и Касий. За тази битка се говори в „Юлий Цезар“. ↑

[30] Фурия (мит.) — фурните били римски божества на отмъщението. ↑

[31] Нарцис (мит.) — прекрасен юноша, който, като видял отражението си в една река, се влюбил в себе си, за което бил

превърнат от боговете в цветето със същото име. [↑](#)

ШЕСТА СЦЕНА

Край нос Мизенум.

Тръбен звук. С тръби и барабани, следвани от Войници, влизат от една страна, Помпей и Менас; от друга — Цезар, Антоний, Лепид, Енобарб, Меценат и Агрипа.

ПОМПЕЙ

Сега аз имам вашите, вий — моите
заложници. Преди да се преборим,
да поговорим!

ЦЕЗАР

Именно затуй
изпратихме ти своето писмо
със предложения. Отговори ни,
ако размислил си над тях, дали
те могат да обвържат твоя меч
и върнат във Сицилия тъй много
младеж, която иначе ще погине
из тез места?

ПОМПЕЙ

Аз питам вас, о, трима
властители над този ширен свят
и пълномощници на боговете,
нима баща ми трябва да остане
неотмъстен при живи син и близки,
щом Юлий Цезар, който при Филипи
се появи на Брут^[32], видя ви в боя
така да се стараете за него?
Какво подтикна бледия Кай Касий
да заговорничи? Какво накара
почитания, доблестния Брут
и волнолюбците му да опръскат

със кръви Капитолия^[33]? Не туй ли,
че не желаеха един човек
да става бог? Затуй и аз подтегнах
тоз мощен флот, чието бреме кара
морето да се пени и със който
аз ще накажа гордия ви Рим
заради злата му неблагодарност
към моя скъп родител!

ЦЕЗАР

По-полека!

АНТОНИЙ

Не ни плаши със флота си, Помпей!
Ще поговорим с теб и по море,
а сушата владеем, сам го знаеш!

ПОМПЕЙ

Да, сам го знам — нали си завладял
семеиния ми дом! Но стой си в него —
щом кукувицата гнездо не вие, —
додето щеш!

ЛЕПИД

Кажи, Помпей, как гледаш
(понеже туй са спорове странични)
на точките от нашето писмо?

ЦЕЗАР

Да, туй кажи!

АНТОНИЙ

И никой не те моли.
Претегляй сам каква изгода имаш,
ако приемеш ги!

ЦЕЗАР

И ако не —
възможните последствия!

ПОМПЕЙ

Аз трябва
морето да очистя от пирати
и да снабдявам със пшеница Рим,
срещу която вий ще ми дадете
да властвам над Сицилия и над
Сардиния. Разбрали се така,
ще можем да се разотидем, без да
ударим меч о щит.

ЦЕЗАР, АНТОНИЙ и ЛЕПИД

Такива са
условията ни.

ПОМПЕЙ

Тогаз узнайте,
че дойдох тук, решен да ги приема,
ала търпението ме напусна,
когато чух Антоний.

Към Антоний.

Знам, заслуга,
изтъкнем ли я, губи стойността си,
но ще ти кажа, че когато Цезар
се сблъска с брат ти, майка ти избяга
при мен в Сицилия и аз ѝ дадох
радушен прием.

АНТОНИЙ

Чух за туй, Помпей,
и търсех как да ти се отплатя
за стореното.

ПОМПЕЙ

Дай ръка, Антоний!
Съвсем не исках да те видя тук!

АНТОНИЙ

Александрийските легла са меки.
Благодаря ти, че заради теб
по-рано ги напуснах и с това
спечелих много!

ЦЕЗАР

Доста променен си,
откак не сме се виждали.

ПОМПЕЙ

Не знам
какво е рязал тежкият ми жребий
по работа на моето лице,
но знам, че никога не ще зароби
сърцето ми!

ЛЕПИД

Таз среща на добро е!

ПОМПЕЙ

Дано, Лепиде!... Значи се разбрахме.
Остава да напишем и скрепим
с печати договора.

ЦЕЗАР

Незабавно!

ПОМПЕЙ

А после всеки да даде гощавка
на другите. Да теглим жребий кой
да бъде пръв!

АНТОНИЙ

Не, нека бъда аз!

ПОМПЕЙ

Не, не! По жребий! Рано или късно,
египетските ти готвачи, знаем,
ще се прославят. Чух, че Юлий Цезар
бил затлъстял в Египет!

АНТОНИЙ

Чул си много!

ПОМПЕЙ

Не казах нищо лошо.

АНТОНИЙ

И аз също
с добро ти отговорих.

ПОМПЕЙ

Щом е тъй,
дочух и друго: че Аполодор
пренесъл...

ЕНОБАРЪ

Стига! Вярно е.

ПОМПЕЙ

Кое?

ЕНОБАРЪ

Че е пренесъл в спалнята на Юлий
царица някаква, увита в черга.

ПОМПЕЙ

Познах те кой си! Как върви, войнико?

ЕНОБАРЪ

Добре и по-добре ще бъда скоро,
защото виждам четири гощавки
пред себе си.

ПОМПЕЙ

Така е. Дай ръка!
Не съм те мразил никога, а в боя
съм ти завиждал често.

ЕНОБАРБ

А пък аз
не съм те никога обичал много,
но съм те хвалил, щом си заслужавал,
пет пъти повече от туй, което
съм ти признавал.

ПОМПЕЙ

Тази прямота
ти отговаря!... Каня всички тук
на борда на галерата^[34] си. Моля,
пред мен!

ЦЕЗАР, АНТОНИЙ и ЛЕПИД

Не, ти води!

ПОМПЕЙ

Така да бъде!

Излизат всички освен Енобарб и Менас.

МЕНАС (настрани)

Твоят баща, Помпей, никога не би сключил такъв договор!... Ние
сме се срещали, приятелю.

ЕНОБАРБ

По море, струва ми се.

МЕНАС

Улучи.

ЕНОБАРЪ

Потръгна ти на теб по море.

МЕНАС

А на теб по суша.

ЕНОБАРЪ

Хвала на който ме хвали! Макар че никой не може да отрече
моите подвизи на суша!

МЕНАС

Нито моите по море!

ЕНОБАРЪ

Ако ти е скъпа кожата, сам ще трябва да отречеш някои от тях: ти
си голям морски грабител!

МЕНАС

А ти — голям сухоземен!

ЕНОБАРЪ

От това пък аз се отричам. Дай ръка, Менас! Ако очите ни бяха
нощен патрул, можеха сега да хванат две крадли, които се прегръщат.

МЕНАС

Кой гледа ръцете! А няма крадлив мъж, да не е с чисто лице.

ЕНОБАРЪ

Както няма красива жена, да не е с нацапано.

МЕНАС

На тях им е простено — те крадат сърца.

ЕНОБАРЪ

Ние дойдохме да се бием с вас.

МЕНАС

Мене ако питаш, съжалявам, че вместо да се бием, ще пием с вас.
Днеска Помпей със смях си прогонва щастието.

ЕНОБАРЪ

Ако е тъй, и с плач няма да си го върне.

МЕНАС

Чиста правда. Не очаквахме да срещнем тук Марк Антоний.
Вярно ли е, че се е оженил за Клеопатра?

ЕНОБАРЪ

Сестрата на Цезар се казва Октавия.

МЕНАС

Знам. Тя беше жена на Кай Марпел.

ЕНОБАРЪ

А сега е жена на Марк Антоний.

МЕНАС

Какво говориш?

ЕНОБАРЪ

Каквото чуваш.

МЕНАС

Тогава Цезар и той са свързани навеки!

ЕНОБАРЪ

Ако трябваше да гадая за този брак, не бих предрекъл такова нещо.

МЕНАС

Мисля, че при него сметката е имала повече пръст от любовта.

ЕНОБАРБ

И аз така мисля, но помни ми думата — тази връзка, вместо да съедини двете страни, ще удуши приятелството им: Октавия е свята, хладна, с тихо държание.

МЕНАС

Че кой не иска жена му да е такава!

ЕНОБАРБ

Който сам не е такъв. Като Марк Антоний. Той ще се върне към египетското си лакомство и тогава въздишките на Октавия ще раздухат огъня на Цезар и, пак ти казвам, това, което скрепява дружбата им, ще се превърне в клин между тях. Антоний ще бъде там, където е любовта му, а в Рим е женен само за изгодата си.

МЕНАС

Може би си прав. Но хайде с мен на борда! Запазил съм един кърчаг за нас двамца.

ЕНОБАРБ

Няма да ти откажа — гърлата ни са привикнали от Египет!

МЕНАС

Да вървим тогава!

Излизат.

[32] „... при Филипи се появи на Брут...“ — според Плутарх преди битката при Филипи, в която Марк Антоний и Октавий Цезар разгромили войските на тираноубийците Брут и Касий, духът на убития Цезар се явил на Брут в неговата палатка и го предупредил за очакващия го разгром. ↑

[33] „... да опръскат със кърви Капитолия“ — на Капитолийския хълм в Рим се издигала сградата на Сената, в която Брут, Касий и сподвижниците им убили Юлий Цезар. ↑

[34] *Галера* — старинен кораб, движещ се с гребла и платна. [↑](#)

СЕДМА СЦЕНА

На борда на Помпеевата галера, край нос Мизенум.

Музика. Влизат двама-трима Прислужници с вино и сладкиши.

ПЪРВИ ПРИСЛУЖНИК

Всеки миг ще дойдат. На някои от тях вече корените така слабо държат, че и най-лекият ветреца ще ги свали.

ВТОРИ ПРИСЛУЖНИК

Лепид е червен като рак.

ПЪРВИ ПРИСЛУЖНИК

Като го караха да пие все до дъно!

ВТОРИ ПРИСЛУЖНИК

Щом другите се спречат помежду си, той вика: „Стига!“ и сдобрява тях един с друг, а себе си — с чашата.

ПЪРВИ ПРИСЛУЖНИК

И все повече се скарва с разума си.

ВТОРИ ПРИСЛУЖНИК

Така е, като се мушкаш между големците. Според мен е едно и също — да имаш куха тръст, която не служи в боя, или тежко копие, което не можеш да вдигнеш.

ПЪРВИ ПРИСЛУЖНИК

Да те направят звезда във висша сфера, а да не умееш да се движиш в орбитата си, е като да имаш орбити без очи в тях — само да ти грозят лицето!

Тръбен звук. Влизат Цезар, Антоний, Помпей, Лепид, Агрипа, Меценат, Енобарб, Менас и други Военачалници.

АНТОНИЙ

... Равнището на Нил те определят
чрез стълбици, изсечени нарочно
по пирамидите. И според туй
дали е то високо, или ниско
предвиждат щедър добив или глад.
Щом Нил се дръпне, селянинът хвърля
зърното в тинята и много скоро
събира жътва.

ЛЕПИД

Там имате особени змии, знам аз!

АНТОНИЙ

Прав си, Лепиде!

ЛЕПИД

Тези ваши египетски змии се излюпват от египетската ви тиня
благодарение на египетското ви слънце. Например вашият крокодил.

АНТОНИЙ

Точно така.

ПОМПЕЙ

Сядай и пий!... За здравето на Лепид!

ЛЕПИД

Не се чувствавам чак толкоз здрав, колкото би трябвало, но ще се
държа докрай!

ЕНОБАРЪ

Дръж се докрай, но за масата, че да не те намерим под нея!

ЛЕПИД

И освен това аз съм чувал, че тези пирамеи на Птолемидите били
порядъчно високи... Няма да ми противоречиш, чувал съм го!...

МЕНАС (*настрани, към Помпей*)
Помпей, две думи!

ПОМПЕЙ (*настрани, към Менас*)
Прошепни ги! Слушам.

МЕНАС (*настрани, към Помпей*)
Не, не, стани от масата и чуй ме!
За важно нещо е!

ПОМПЕЙ (*настрани, към Менас*)
Добре. След малко.

Менас шепне на ухото му.

Наздраве, за Лепид!

ЛЕПИД
А какъв е на вид този ваш крокодил?

АНТОНИЙ

На вид е като себе си и е на дължина — от главата до опашката — колкото е дълъг; на ширина е също почти колкото е широк и се движи с помощта на двигателните си органи. Храни се с това, което яде, а като умре, същината му се преселва в друго същество.

ЛЕПИД
А на цвят какъв е?

АНТОНИЙ

И цветът му е неговият си.

ЛЕПИД
Странна гадина!

АНТОНИЙ

Много! И сълзите му са мокри.

ЦЕЗАР

Дали ще го задоволи твоето описание?

АНТОНИЙ

След толкоз чаши, които Помпей му наля! Инак значи на нищо не вярва!

ПОМПЕЙ (*настрани, към Менас*)

Върви да се обесиш! Я го виж ти
какви ги дрънка! Махай се, ти казвам!...
Къде е чашата, която исках?

МЕНАС (*настрани, към Помпей*)

Ако заслужил съм да бъда чут,
стани за малко!

ПОМПЕЙ (*настрани, към Менас*)

Ти си луд!...

Става и отива — заедно с Менас — встрани.

Е? Казвай!

МЕНАС

Аз винаги — ти знаеш — съм бил предан
на твоята звезда!

ПОМПЕЙ

Това е вярно.
Нататък!... Забавлявайте се, моля!

АНТОНИЙ

Лепиде, дръж се! Ще затънеш в тези
подвижни пясъци!

МЕНАС

Желаеш ли да властваш над света?

ПОМПЕЙ

Какво, какво?

МЕНАС

Желаеш ли да властваш
над този свят? За втори път те питам!

ПОМПЕЙ

И как ще стане то?

МЕНАС

Кажи: „Желая!“
и аз, макар да ти изглеждам просяк,
ще ти даря цял свят!

ПОМПЕЙ

А колко пи?

МЕНАС

Ни капка! Ако дръзнеш, ти могъл би
да станеш земен Юпитер! Каквото
небето включва, океанът мие,
ще бъде твое царство!

ПОМПЕЙ

По кой начин?

МЕНАС

Във този миг съдбата е събрала
на твоя кораб тримата велики
съпритежатели на тоя свят.
Ако ми кажеш, аз ще отсека
въжетата и щом като потеглим —
за гушите! — и всичко туй е твое.

ПОМПЕЙ

Туй всичко трябваше да го направиш,
а не разправиш. Аз да го приема,
било би подлост; ти да бе го сторил —
добра услуга. Знай, че в мен честта
е над изгодата, а не обратно.
Кълни езика си, че е издал
ръката ти! Ако го бе извършил,
без аз да зная, щях да одобря
постъпката ти, но сега съм длъжен
да я осъдя. Забрави и пий!

МЕНАС (*настрани*)

Заради този отказ вече няма
да следвам гаснещата ти звезда!
Тоз, който своята мечта не сграбчи
при първата възможност, си остава
със празна длан!

ПОМПЕЙ

За нашия Лепид!

АНТОНИЙ

Откарайте го на брега! Помпей,
ще го заместя аз!

ЕНОБАРБ

Наздраве, Менас!

МЕНАС

Наздраве, Енобарбе!

ПОМПЕЙ

До ръба!

Един Прислужник изнася Лепид.

ЕНОБАРЪ

Видя ли, Менас? Туй се казва сила!

МЕНАС

Защо?

ЕНОБАРЪ

Защото носи на гърба си —
виж сам — едната трета от света!

МЕНАС

И то натряскана! Да беше цял
светът така пиан, та да го видя
как люшка се!

ЕНОБАРЪ

Напий се сам и той
веднага ще се люшне!

МЕНАС

Прав си. Хайде!

ПОМПЕЙ

Все пак не е александрийски пир!

АНТОНИЙ

Не е далеч. Пробийте нова бъчва!
Това за Цезар!

ЦЕЗАР

По-добре без него.
Тоз мозък! Ти го плакнеш, а той става
по-мръсен!

АНТОНИЙ

Покори се на мига!

ЦЕЗАР

Аз казвам: „Овладей го!“ По-добре
пет дена пост, отколкото пет кани
в единствен ден!

ЕНОБАРБ

Началнико, сега
е времето да осветим пира
със вакханален танц^[35], като в Египет!

ПОМПЕЙ

Войнико, почвай!

АНТОНИЙ

Всички — за ръце,
преди всепобеждаващото вино
да потопи ума ни във покоя
на ласкавата Лета^[36]!

ЕНОБАРБ

Хайде, в кръг!
Свирачите да блъснат с гръмки звуци
ушите ни! Това момче ще пее,
а всеки припева — вий тук... вий там! —
да рева в хор, додето има въздух
във гръдния му кош!

Музика. Енобарб нарежда останалите в кръг, хванати ръка за ръка.

ПЕСЕН

„Тлъсти Бакхусе, наш Бог
на опиващия сок,
с гроздове ни увенчай,
чаши във ръка ни дай,
да удавим в твойта бъчва
туй, което ни измъчва!

Сипвай, сипвай, сипвай ти —
всичко да се завърти!“

ЦЕЗАР

Е, стига толкоз! Лека нощ, Помпей!
Антоний, хайде! Мисля, че е време.
Дългът поглежда с укор на туй наше
безгрижие. Страните ни горят
и даже плещестият Енобарб
е победен от виното, пък аз
преплитам думите. Туй диво буйство
ще ни превърне всички във смешила...
Не, стига толкоз. Лека нощ! Антоний,
дай, дай ръка!

ПОМПЕЙ

Ще продължим на суша.

АНТОНИЙ

Съгласен! Дай ръката си!

ПОМПЕЙ

Антоний,
ти притежаваш моя бащин дом...
Но дружбата е дружба! Хайде, слизай
във лодката!

Излизат всички освен Енобарб и Менас.

ЕНОБАРБ

Хей, да не падне някой!...
Аз няма да се върна на брега.

МЕНАС

Ще спиш в кабината ми... Барабани!
Тромпети! Флейти! Засвирете тъй, че

Нептун да чуе гръмкото ни сбогом
към тези първи люде на земята!
Свирете, дявол взел ви, и вървете
да се обесите!

Тръбен звук и барабанен бой.

ЕНОБАРЪ

Размахвай шапки!

Охо!

МЕНАС

Охо!... Върви след мен, войнико!

Излизат.

[35] „Вакханален танц“ — Вакханалии се наричали буйните празненства в чест на древния бог на виното и на плодородието Вакх (Дионисий). ↑

[36] *Лета* (мит.) — река на забравата, която течала в царството на мъртвите: който пийнел от нея, преставал да помни за земята и земния живот. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Равнина в Сирия.

Влизат — следващи в тържествен марш тялото на убития Пакор^[37] — Вентидий и Силий, придружени от Военачалници и Войници.

ВЕНТИДИЙ

Докрай разбих ви, парти-стрелометци!
Фортуна мен избра да отмъстя
за гибелта на доблестния Крас^[38]!
Ороде, твоят син плати за него...
Да минат пред строените войски
със тялото му!

СИЛИЙ

Доблестни Вентидий,
додето мечът ти е още топъл
от вража кръв, преследвай бегълците
през Междуречието, изгони ги
от Мидия, в която ще потърсят
убежище! Туй сториш ли, Антоний
ще увенчае гордото ти чело
с венеца на триумфа!

ВЕНТИДИЙ

Силий, Силий,
достатъчно направих. Запомни,
че престараването е опасно
за подчинения, защото, знай,
че да не сториш нещо, по-добро е,
отколкото да се прославиш много,
щом този, при когото си на служба,
е другаде. И Цезар, и Антоний
са жънали победите си главно

чрез своите помощници, но Сосий,
от моя ранг, заместник на Антоний
във Сирия, изпъкна твърде много
и е в немилост. На война тоз, който
по̀ може от началника си, става
почти началник негов; а пък ние,
военните, сме всички честолюбци —
нас дай ни загуба, но не победа,
която ни засенчва! Аз могъл бих
да сторя за Антоний много още,
но с туй ще го засегна и зачеркна
успехите си сам.

СИЛИЙ

Ти имаш, виждам,
онуй, което отличава воина
от меча му. Ще пратиш ли писмо
на Марк Антоний?

ВЕНТИДИЙ

Да, ще му докладвам
за туй, което с неговото име —
наистина магичен боен вик! —
сме сторили; как с неговото знаме
и със платените от него войни
подгонили сме като овче стадо
незнаещата бягство конна мощ
на партите!

СИЛИЙ

А той сега къде е?

ВЕНТИДИЙ

На път е към Атина, за където
ний трябва също тъй да се отправим
със скоростта, която позволява
огромната ни плячка... Преминавай!

[37] *Пакор* — син на Ород I, владетел на партите, царувал от 56 до 36 година пр.н.е. и водил дълги войни с Рим. ↑

[38] *Крас* — Марк Лициний Крас (ок. 115–53 г. пр.н.е.) — член на първия триумвират заедно с Помпей Велики и Юлий Цезар. Убит от Ород I по време на преговори. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Рим. В дома на Цезар.

Влизат — от различни страни — Агрипа и Енобарб.

АГРИПА

Е, разделиха ли се големците?

ЕНОБАРБ

С Помпей приключиха. Той вече тръгна.
Останалите трима подпечатват
спогодбата. Октавия е в сълзи,
че заминава. Цезар е печален.
А след пира Лепид бил — казва Менас —
зелен на цвят!

АГРИПА

О, милият Лепид!

ЕНОБАРБ

Какво сърце! И как обича Цезар!

АГРИПА

И колко обожават Марк Антоний!

ЕНОБАРБ

„Кой, Цезар ли? Та той е земен Зевс!“

АГРИПА

„Антоний? Той е повече от Зевса!“

ЕНОБАРБ

„О, Цезар няма равен на земята!“

АГРИПА

„Антоний е единствен, като феникс^[39]!“

ЕНОБАРБ

„Самото име Цезар е възхвала!“

АГРИПА

Да, той и двамата ги възхвалява
порядъчно!

ЕНОБАРБ

Но предпочита Цезар...

Макар че и Антоний му е скъп!
Оратор, бард, художник, астроном
не могат преброи, възпя, изписа,
изрече обичта му към Антоний!...
Но стане ли въпрос за Цезар — падай
на колене, чуди се и се май!

АГРИПА

И двамата са му еднакво мили!

ЕНОБАРБ

Как няма — без такива две крила
къде ще литне бръмбар като него!...

Тръбен звук.

Тръбят за сбор. Довиждане, Агрипа!

АГРИПА

Желая ти успехи, храбри друже!

Влизат Цезар, Антоний, Лепид и Октавия.

АНТОНИЙ

Дотука стига, братко мой!

ЦЕЗАР

Антоний,
със себе си ти вземаш част от мен;
почитай мене в нея! А ти, сестро,
бъди съпругата, която виждам
във своите надежди и която
със две ръце подписвам, че ще бъдеш!
Добри Антоний, нека не превърнем
тоз стълб на дружбата ни в стенобойна
грета, способна да я разруши!
Защото, ако тази спойка няма
на двете ни страни да бъде скъпа,
без нея нашият съюз би бил
по-сигурен.

АНТОНИЙ

Обиждаш ме!

ЦЕЗАР

Аз казах.

АНТОНИЙ

Със свещ да търсиш, няма да откриеш
най-малък повод за подобен страх!
Небето да те пази и сърцата
на римския народ да бъдат с теб!
Е, време е!

ЦЕЗАР

Прощавай, скъпа сестро!
Стихиите да бъдат приветливи
към теб из пътя и да утешат
сърцето ти! Прощавай!

ОКТАВИЯ

Скъпи братко!

АНТОНИЙ

Април е във очите й; тоз дъжд
е пролетен предвестник!... Ободри се!

ОКТАВИЯ

Наглеждай къщата на моя мъж!... И...

ЦЕЗАР

Какво, сестрице?

ОКТАВИЯ

На ухото само...

АНТОНИЙ

Езикът й върви срещу сърцето,
а то само не знае какво иска —
тя цяла е като перце от лебед,
което приливът, минаващ в отлив,
ту всмуква, ту отблъсква!

ЕНОБАРБ (*настрани, към Агрипа*)

Цезар в сълзи?

АГРИПА (*настрани, към Енобарб*)

Не още, но челото му е в облак.

ЕНОБАРБ (*настрани, към Агрипа*)

Лош кон би бил със тази своя склонност,
а и човек...

АГРИПА (*настрани, към Енобарб*)

И твоят Марк Антоний
рева пред тялото на Юлий Цезар,
а после, при Филипи, също плака
пред тялото на Брут!

ЕНОБАРЬ (*настрани, към Агрипа*)

През таз година
той беше заболял от очна хрема:
така оплакваше онез, които
бе сам погубил, че — кълна се в Зевса! —
и аз ревах!

ЦЕЗАР

Октавия, недей!
От брат ти няма да ти липсват вести.
Раздялата не ще успее в мене
да надживее мисълта за теб!

АНТОНИЙ

Не бой се, Цезар, моята любов
по сила ще съперничи със твойта!
Така, с прегръдка, на небето висше
оставям те!

ЦЕЗАР

Бъди щастлив! Прощавай!

ЛЕПИД

Дано високия ти път огряват
добри планети!

ЦЕЗАР

Сбогом! Сбогом!

Целува Октавия.

АНТОНИЙ

Сбогом!

Тръбен звук. Излизат в разни страни.

[39] *Феникс* (мит.) — приказна птица, съществуваща „в единствен екземпляр“, която, щом бивала заплашена от смъртта, се самоизгаряла и възкръсвала от пепелта си. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

*Александрия. В двореца на Клеопатра.
Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира и Алексас.*

КЛЕОПАТРА

Къде е оня?

АЛЕКСАС

Страх го е да влезе.

КЛЕОПАТРА

Е, хайде, хайде!

Влиза уплашен Вестителят.

Приближи насам!

АЛЕКСАС

Царице, даже Ирод, цар юдейски,
към тебе дръзва взор да вдигне, само
когато се усмихваш!

КЛЕОПАТРА

Аз ще имам
главата на тоз Ирод! Ала как?
Не е при мен Антоний да му кажа:
„Дари ми я!“... Ела насам, ти казах!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Владетелко...

КЛЕОПАТРА

С очите си видя ли
Октавия?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Видях я с тез очи,
царице страшна!

КЛЕОПАТРА

Где?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Във Рим, отблизо:
вървеше между брат си и Антоний!

КЛЕОПАТРА

Висока ли е като мен?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Не е!
Съвсем не е, владичице, къде ти!

КЛЕОПАТРА

А чу ли й гласа? Какъв е той —
писклив ли или плътен?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Плътен, чух го!

КЛЕОПАТРА

Това не е добре. Все пак не вярвам,
че би могъл да я обича дълго!

ХАРМИАНА

Да я обича? Майчице Изидо!
Не е възможно!

КЛЕОПАТРА

Тъй и аз си мисля!
Пресипнала пигмейка!... А съзря ли

величие в походката ѝ, а?
Спомни си, може би си виждал нейде
величие!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Тя лази, господарко!
Върви скована, сякаш няма дух.
Студена статуя, не жив човек!

КЛЕОПАТРА

Наистина?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Или не знам да гледам!

ХАРМИАНА

Във цял Египет няма трима души
със неговия поглед!

КЛЕОПАТРА

Да, личи си.
Дотука нищо страшно. Този приятел
разбира от красиво.

ХАРМИАНА

Познавач е!

КЛЕОПАТРА

А според теб на колко е?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Не зная,
но тъй като веднъж е овдовяла...

КЛЕОПАТРА

Какво, какво? Разбра ли, Хармиано?
Била вдовица!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Да, и бих й дал
към трийсет.

КЛЕОПАТРА

А лицето й какво е —
продълговато или кръгло?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Кръгло
до втръсване!

КЛЕОПАТРА

Ха, тези кръглолики
са винаги глупачки!... А косата?
Каква й е косата?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Кестенява.
А челото, царице, толкоз ниско,
че и да иска повече, не може!

КЛЕОПАТРА

На, дръж! И забрави за резкостта ми!
Отново ще те пратя. Ти изглеждаш
пригоден за целта. Върви, стегни се!
Писмата са готови.

Вестителят излиза.

ХАРМИАНА

Славен момък!

КЛЕОПАТРА

Да, бива го. Разкайвам се, задето

го стреснах тъй. Е, ако слушам него,
таз римлянка — как мислиш — май не е
кой знай какво?

ХАРМИАНА

Направо ще е нищо!

КЛЕОПАТРА

А той — как мислиш ти — навярно знае
какво е туй величие?

ХАРМИАНА

„Навярно“?

Изидо, чуй я! Като от години
е в двора ти!

КЛЕОПАТРА

Ах, мила Хармиано,
забравих да го питам още нещо!...
Не, след това! Отивам да довърша
писмата си. Да дойде там! Кой знае,
а може всичко да се уреди?

ХАРМИАНА

Не „може“, ами „сигурно“, царице!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Атина. В дома на Антоний.

Влизат Антоний и Октавия.

АНТОНИЙ

Не, не, Октавия, не е туй само!
Туй би било простимо. Туй и още
хиляда от тоз вид! Но той пак почна
война против Помпей и даде гласност
на свойто завещание във полза
на простолюдието, а за мен
говори пестеливо; дето бил е
принуден да ме хвали, е отпускарал
по две отмерени, студени думи;
при най-удобен повод той или
ще премълчи, или през зъби нещо
ще процеди едва!

ОКТАВИЯ

Съпруже мой,
не вярвай всичко или ако трябва
да му повярваш, то недей го взима
навътре всичко! Ако между вас
раздор настъпи, друга като мен
несчастница светът не ще познава
със моите две молитви: боговете
ще ми се смеят, щом едва изрекла:
„Благословете моя мъж!“, изтрия
таз първа просба с друга, не по-малко
отчаяна: „Благословете брат ми!“
И — брат ли, мъж ли — който да надвие,
с една молба ще съм сразила друга,
а среден път не виждам между тези

две крайности!

АНТОНИЙ

Октавия любезна,
съветвам те: насочвай любовта си,
така че по-добре да се опази.
Без чест, аз ставам нищо. По-добре е
да ме загубиш, вместо да ме имаш
с окастрен лавър. Но бъди, щом искаш
посредница помежду нас! В туй време
аз ще се готвя за война, с която
да смажа твоя брат. Така че, драга,
побързай, ако искаш да успееш!

ОКТАВИЯ

Благодаря ти, господарю мой!
Дано поиска Юпитер могъщи
чрез мен — тъй слаба! — да ви помири,
защото от раздора ви ще зейне
насред земята процеп, който с мъртви
ще трябва да се пълни!

АНТОНИЙ

И сърди се,
на който ти се види по виновен,
защото нашите вини не могат
да са тъй равни, че да разделят
и твоята любов на равни части.
Готви се да отплаваш! Подбери
самичка свитата си и купувай,
не гледайки цената, всичко нужно!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Атина. Другаде в дома на Антоний.

Влизат, от противоположни страни, Енобарб и Ерос.

ЕНОБАРБ

Нещо ново, драги Ерос?

ЕРОС

Много ново, Енобарбе!

ЕНОБАРБ

Казвай! Казвай!

ЕРОС

Цезар и Лепид са подновили войната с Помпей.

ЕНОБАРБ

Стара новост. Ти кажи: кой е победил?

ЕРОС

Цезар, с помощта на Лепид; но сега не го признавал за равен на себе си, не искал да дели с него славата от победата и, това не стига, но използвайки негови стари писма до Помпей, го обвинил в тайни връзки с неприятеля и дал заповед да го задържат. Така че горката третина на света ще стои постеснена, докато смъртта не я пусне на свобода.

ЕНОБАРБ

От днеска, свят, ти вече имаш само
две челюсти и колкото храна
и да им хвърляш, те ще чаткат пак
една о друга!... Где е Марк Антоний?

ЕРОС

Върви из парка, рита съчки, вика:
„Глупак с глупак!“ за клетия Лепид
и се заканва да заколи оня
от офицерите му, който е
убил Помпей!

ЕНОБАРЪ

И флотът ни се готви да отплава!

ЕРОС

Към Цезар във Италия... Антоний
желае бързо да говори с теб!
Аз трябваше да почна със това.

ЕНОБАРЪ

Ще бъде нещо дребно, но води ме,
началството щом иска!

ЕРОС

Тръгвай с мен!

Излизат.

ШЕСТА СЦЕНА

Рим. В дома на Цезар.

Влизат Цезар, Агрипа и Меценат.

ЦЕЗАР

... Показвайки презрение към Рим,
направил туй и друго. Тук ми пишат,
че той и Клеопатра се явили
сред главната стъгда в Александрия
върху нарочна сребърна площадка
на тронове от злато пред народа.
В нозете им седял Цезарион,
представян там за рожба на баща ми,
и с него незаконното потомство
на двойната им похот^[40]. Той на нея
дарил Египет и върховна власт
над Палестина, Либия и Кипър.

МЕЦЕНАТ

Пред всички?

ЦЕЗАР

На стъгдата за борби!
Провъзгласил децата си „царе
над другите царе“. На Александър
дал Партия, Армения и Мидия,
а Сирия, Киликия, Финикия —
на Птолемей. А тя се появила
във одеянието на Изида,
богинята им! И така в двореца
приемала нерядко, както пишат!

МЕЦЕНАТ

Рим трябва да узнае всичко туй!

АГРИПА

И както и без туй се е наострил
от дързостта му, ще оттегли своята
привързаност към него!

ЦЕЗАР

Той го знае
и даже е получил от Антоний
писмо със обвинения.

АГРИПА

Какви
и към кого отправени?

ЦЕЗАР

Към Цезар.
Сицилия сме взели от Помпей,
а нему — нищо! Някакви галери
ни бил заел преди и си ги иска.
Освен това се сърди, че Лепид
е бил изхвърлен от триумвирата,
като при туй на него не сме дали
от доходите му.

АГРИПА

Това изисква
достоеен отговор!

ЦЕЗАР

Изпратен вече.
Написах му, че във последно време
Лепид бе станал твърде безсърдечен
и прекаляваше със своята власт,
така че се наложи да го махнем.
Изказах му готовност да му дам

дела му от Сицилия, но само
ако и той със мене раздели
Армения и другите царства,
които завоювал е на Изток.

МЕЦЕНАТ

Той няма да отстъпи.

ЦЕЗАР

Ние — също!

Влиза Октавия със Свитата си.

ОКТАВИЯ

Поклон на Цезаря! Привет на брат ми!

ЦЕЗАР

„Парясница“ да кажа на сестра си?

ОКТАВИЯ

Не си го казал, нито имаш повод!

ЦЕЗАР

Защо тогаз пристигнала си тук
тъй тихомълком не като сестра
на Цезар? Пред жената на Антоний
би трябвало да шествува войска
и конско цвилене да възвестява
за нея отдалеч! Където мине,
дърветата би трябвало да са
родили хора; да примира всичко
от нетърпение! Прахът, повдигнат
от маршируващата нейна стража,
би трябвало да гони небесата!
А ти, пристигайки като девойче,
дошло от село на пазар, не даде,

да ти излеем любовта, която,
не бъде ли излята, често гасне.
Да беше инак, по море и суша
ний щяхме да те срещаме с нарастващ
възторг сред всеки преход!

ОКТАВИЯ

Скъпи братко,
по своя воля аз пътувах тъй,
а не по принуждение. Антоний
опечали слуха ми със слуха,
че ти се готвиш за война, и аз
поисках разрешение от него
да дойда тук.

ЦЕЗАР

И го получи бързо,
за да не си препънка между него
и неговата похот!

ОКТАВИЯ

Господарю,
не говори така!

ЦЕЗАР

Очи аз имам
във двора му, по вятъра узнавам
за всичко там. Къде е той сега?

ОКТАВИЯ

В Атина, господарю.

ЦЕЗАР

Не, о, моя
измамена сестрице! Клеопатра
е кимнала и царството си той
е дал на една стърва. Против нас

те сбрали са царете на земята:
Бокх, цар на Либия; Адал, владетел
на Тракия; арабския цар Малх;
цар Ирод от Юдея; Филадельф
Пафлагонийски; Митридат, царуващ
над Комаген; владетеля на Понт;
Аминтас Ликаонски; Архелай
Кападокийски; Полемон — властител
над Мидия; и много други скиптри.

ОКТАВИЯ

О, аз, разкъсвана от тази разпра
между роднини, във която всеки
очерня другия!

ЦЕЗАР

Ела! Ела!

Писмата ти отлагаха разрива,
додето не разбрахме колко ти
си мамена, а ние — застрашени
от своето нехайство. Ободри се,
срещни така необходимостта,
че тя покоя ти да не разстройва,
и остави без плач да се изпълни
предначертаното! Добре дошла,
безценна моя! С теб се надругаха,
но мен и тез, които те обичат,
небето е избрало да платим
на твоя оскърбител. Ободри се!
Добре дошла!

АГРИПА

Добре дошла, госпожо!

МЕЦЕНАТ

Добре дошла, любезна! Няма в Рим
сърце, което да не те обича

и съжалява. Само Марк Антоний,
заклет прелюбодеец, те отблъсна
и даде жезъла си на една
продажница, която вири нос
срещу властта на Рим!

ОКТАВИЯ

Нима е тъй!

ЦЕЗАР

За жалост, да. Но ти не падай духом!
Ела! Търпение, сестрице моя!

Излизат.

[40] „... незаконното потомство на двойната им похот.“ — от връзката на Антоний с Клеопатра се родили двама синове — Александър и Птолемей — и една дъщеря, която впоследствие била осиновена от Октавия. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Брегът край нос Акциум^[41]. В лагера на Антоний.

Влизат Клеопатра и Енобарб.

КЛЕОПАТРА

Аз теб ще те науча, само чакай!

ЕНОБАРБ

Защо, защо, защо?

КЛЕОПАТРА

Затуй, защото
си казал, че понеже съм жена,
не бива да се месея във войната!

ЕНОБАРБ

А бива ли? А? Бива ли? Кажи де!

КЛЕОПАТРА

На мене лично тя е обявена —
защо да не участвам в нея лично?

ЕНОБАРБ (настрани)

Аз бих ти казал, че ако във боя
използвахме кобили и жребци,
жеребците нямаше да са полезни:
те заедно с ездачите си биха
били върху кобилите!

КЛЕОПАТРА

Какво?

ЕНОБАРБ

От твоето присъствие Антоний
ще се разсейва. Ти ще му отнемеш
ум, време, дух — неща, които в боя
са крайно нужни. В Рим и без това
го считат лекомислен и говорят,
че таз война у нас се ръководи
от твоите слугини и евнуси!

КЛЕОПАТРА

Дано тоз Рим потъне вдън морето,
та да изгният всичките езици,
плющящи против нас! Аз хвърлям средства
във таз война, глава съм на Египет,
и ще участвам в боя като мъж!
Не ми пречи — аз няма да се върна!

ЕНОБАРЬ

Аз своето казах го... Антоний иде!

Влизат Антоний и Канидий.

АНТОНИЙ

Не е ли удивително, Канидий,
че от Брундизиум^[42] и от Тарент
е прекосил Йонийското море
и стигнал до Торин тъй бързо?... Мил
ти чу ли тази новост?

КЛЕОПАТРА

Бързината
най-силно смайва бавния.

АНТОНИЙ

Ха-ха!
Упрекване, достойно за устата
на най-добрия мъж! Канидий, ние

ще се сразим със него по море.

КЛЕОПАТРА

Разбира се! Как иначе?

КАНИДИЙ

А защо
решил си тъй, велики господарю?

АНТОНИЙ

Защото той ни предизвиква тъй.

ЕНОБАРЪ

И ти го предизвика на двубой!

КАНИДИЙ

А след това — на битка при Фарсала,
където Юлий Цезар би Помпея;
но твоите предложения не му
изнасяха и той не ги прие.
Последвай примера му!

ЕНОБАРЪ

Твоят флот
е управляван от магаретари
и земеделци — паплач, насъбрана
надве-натри; а неговите хора
са опитни от битките с Помпей.
Той има бързи кораби, ти — бавни.
Не е позорно, ако, по-подготвен
за сушата, откажеш да се мериш
с врага във морски бой.

АНТОНИЙ

Не, в морски, в морски!

ЕНОБАРЪ

Достойни господарю, тъй ти сам
отказваш се от своето безспорно
предимство по земя; разкъсваш своята
войска от пехотинци-ветерани;
не искаш да използваш своя опит
на рядък пълководец; изоставяш
единствения верен път, по който
очаква те успех, и се предаваш,
отхвърлил питомното, във ръцете
на дивото!

АНТОНИЙ

Ще водим морски бой!

КЛЕОПАТРА

Аз разполагам със шейсет галери,
добри като на Цезар.

АНТОНИЙ

Ще запалим
излишните си кораби и с флот,
въоръжен до зъби, ще отхвърлим
врага си пред нос Аксиум. Във случай
на неуспех ще му дадем повторно
сражение по суша.

Влиза Вестител.

Казвай бързо!

ВЕСТИТЕЛ

Вестта е вярна, господарю — Цезар
е взел Торин! Видели са го наши!

АНТОНИЙ

Възможно ли е лично да е бил?
Не вярвам. Вече чудно е това, че
войската му е там. Канидий, ти

поемаш армията във състав
от деветнайсет тежки легиона
и над дванайсет хиляди ездача.
Аз качвам се на кораба... Напред,
Тетидо^[43] моя!...

Влиза Ветеран.

Говори, войнико!

ВЕТЕРАНЪТ

Военачалнико, недей избира
войната по море! Не се осланяй
на гнили талпи! Или се съмняваш
във тоз мой меч и в тези мои рани?
Египтяни и финикийци нека
да цопат из водата като гъски —
ний свикнали сме да ковим победи
с два крака на земята!

АНТОНИЙ

Чух. Върви си!

Излиза заедно с Клеопатра и Енобарб.

ВЕТЕРАНЪТ

Заклевам се във Херкулес, аз мисля,
че имам право!

КАНИДИЙ

Имаш, ветеране,
но неговите действия се дърпат
отдругаде. Водачът ни е воден
и всички сме войници на жена!

ВЕТЕРАНЪТ

Не си ли ти началник на войската
по суша — пехотинци и ездачи?

КАНИДИЙ

Да. Марк Октавий, Целий, Марк Юстей,
Публикола командват по море,
а аз на суша. Цезар маневрира
с невероятна скорост.

ВЕТЕРАНЪТ

Той придвижи,
оставайки сам в Рим, на малки части
войската си и със това излъга
разузнавачите ни.

КАНИДИЙ

Кой е негов
главнокомандващ да си чул?

ВЕТЕРАНЪТ

Чух. Тавър —
така се казвал.

КАНИДИЙ

Зная го добре.

Влиза Вестител.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Канидий, Марк Антоний те желае
при себе си!

КАНИДИЙ

Със новости туй време
е бременно и ражда по една
на всеки миг!

Излизат.

[41] *Нос Акциум* — нос при входа на Амбракийския залив в Гърция. ↑

[42] *Брундизиум, Тарент, Торин* — първите две са стари названия на днешните Бриндизи и Таранто — пристанища на Южна Италия; третото е старо име на град в Епир. ↑

[43] *Тетида* (мит.) — морска нимфа — nereida — майка на гръцкия херой Ахил. ↑

ОСМА СЦЕНА

Равнина край Акциум.

Влизат Цезар и Тавър начело на Войската си в поход.

ЦЕЗАР

Сега внимавай, Тавре!

ТАВЪР

Слушам, Цезар!

ЦЕЗАР

Преди да свърши боят по море
ти няма да нападаш. Стой спокойно,
не предизвиквай бой! И не надхвърляй
предписаното в този свитък! Днес
решават се съдбите ни.

Излизат.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Другаде в равнината край Акциум.

Влизат Антоний и Енобарб.

АНТОНИЙ

Строй ескадроните ни там по склона
пред фронта на противника! От него
ще виждаш корабите и ще можеш
да действаш съответно!

Излизат.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Другаде в равнината край Акциум.

Влизат с Войските си: от една страна — Канидий; от друга — Тавър. Те пресичат сцената и излизат, след което се чува шум на морска битка. Тръбен звук. Влиза Енобарб.

ЕНОБАРБ

Провал! Провал! Не мога да ги гледам!
„Антониада“ — водещият кораб
на Клеопатра с другите шейсет
египетски платна обръщат нос
и бягат! О, очите ми се пръскат!

Влиза Скар.

СКАР

О, богове! Богини! Висш събор
на всички божества!

ЕНОБАРБ

Защо ги викаш?

СКАР

Изпуснахме две трети от света
по чиста глупост! Толкова царства
да процелува!

ЕНОБАРБ

Как изглежда боят?

СКАР

А как изглежда чумавият малко
преди смъртта си? Тази породиста,
разгонила се циганска кобила —

проказа да я хване! — още бяха
еднакви изгледите за победа
като близнаци в същи час родени —
и нашият дори по-пръв бих казал! —
таз курва, като крава пощръкляла,
изду платна и драсна!

ЕНОБАРЪ

Туй видях
и от позора тези две очи
така ме заболяха, че не смогнах
да гледам по-нататък!

СКАР

Щом тя духна,
Антоний, раб на нейните магии,
с платна изпляска като див гъсок
след женската си и посред разгара
на битката политна подир нея!
За пръв път виждам толкоз срамна гледка!
Чест, опитност, безстрашие не са се
проваляли така!

ЕНОБАРЪ

Уви! Уви!

Влиза Канидий.

КАНИДИЙ

Задъхала се, морската ни гордост
потъва най-печално! Ако беше
той прежният Антоний, този бой
би свършил иначе! О, той ни даде
най-срамен пример с бягството си!

ЕНОБАРЪ

А?

Дотам ли я докарахте? Е, хайде,
добър ви път тогава!

КАНИДИЙ

Тя и той
отплаваха със курс Пелопонес.

СКАР

Не е далеч до него. Ще отида
и ще изчакам там да се развият
събитията.

КАНИДИЙ

Аз ще се предам
с войската си на Цезар. Преди мен
шестима царя дадоха ми пример!

ЕНОБАРБ

Пък аз ще следвам гаснещия жребий
на Марк Антоний, па макар умът ми
да духа срещу мен!

Излизат.

ЕДИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влиза Антоний със Свитата си.

АНТОНИЙ

Не, чувайте! Земята сякаш вече,
засрамена, не иска да ме носи!
Елате! Аз съм толкоз закъснял
по друма на света, че се загубих
в нощта завинаги. Една галера
с товар от злато чака ви на кея.
Вървете, разделете го и с Цезар
склучете мир!

ВСИЧКИ

Да бягаме? Не ние!

АНТОНИЙ

Аз сам побягнах и научих всички
страхливци да си плюят на петите.
Приятели, вървете! Аз избрал съм
посока, във която нямам нужда
от никого. Вървете! Долу чака
хазната ми. Вземете я! Червя се
в очите да погледна таз, която
последвах в боя! Темето ми, вижте,
е сякаш в разпра: белите му косми
осъждат черните за безразсъдство,
а те пък — белите, за страх и глупост!
Вървете, казах! Ще ви дам писма
до някои приятели, които
ще ви проправят пътя. Без сълзи!
И не упорствайте, а приемерте

тоз изход, който мойта безизходност
предлага ви! Да бъде изоставен
тоз, който изоставил се е сам!
Към кея! Ще ви дам хазната лично,
но, моля ви, за миг ме оставете!
Да, моля ви! Аз вече нямам право
да заповядвам и затуй ви моля
да ме оставите. След миг ще дойда.

Сяда.

Влиза Клеопатра, подкрепяна от Хармиана, Ира и Ерос.

ЕРОС

Иди и утеши го, господарко!

ИРА

Стори го, господарко! Не, не спирай!

ХАРМИАНА

Това остава само. Направи го!

КЛЕОПАТРА

Да седна! О, Юнона^[44]!

АНТОНИЙ

Не, не, не!

ЕРОС

Видя ли кой дошъл е, господарю?

АНТОНИЙ

О, срам, срам, срам!

ХАРМИАНА

Госпожо!

ИРА

О, царице!

ЕРОС

О, господарю!

АНТОНИЙ

При Филипи той,
като танцър изобщо не измъкна
от ножницата меча си, когато
аз, аз разбивах мършавия Касий,
аз слагах край на Брутовата лудост!
На думи той, чрез своите подчинени,
се биеше, не беше помирил
безстрашните редици на войската!...
А пък сега!... Но все едно!...

КЛЕОПАТРА

Припадам!

ЕРОС

Царицата! О, скъпи господарю,
царицата е тука!

ИРА

Господарко,
стани и утеши го! Той не е
на себе си от срам!

КЛЕОПАТРА

Добре, крепи ме!

ЕРОС

Стани, о, благородни господарю!
Царицата към теб пристъпва! Виж я!
Главата ѝ е клюмнала. Не я ли
спасиш с утеха, смърт ще я срази!

АНТОНИЙ

Аз благородството си опетних
с нечувана постъпка!

ЕРОС

Господарю,
царицата!

АНТОНИЙ

Царице на Египет,
догде докара ме! Виж как отвеждам
от теб посрамен взор, за да го вперя
назад към туй, което натопил съм
в безчестие!

КЛЕОПАТРА

О, господарю мой,
прости ми за плашливите платна!
Не знаех, че ще тръгнеш подир мен.

АНТОНИЙ

Египтянко, ти знаела си, да,
че, вързано за твоето кормило,
сърцето ми след тебе ще потегли!
Ти знаела си, че си пълновластна
над моя дух, че бях готов тогава
да стъпча волята на боговете,
ако ми беше кимнала!

КЛЕОПАТРА

Прости ми!

АНТОНИЙ

Сега ще трябва на един хлапак
да пращам унижителни молби,
да прося, да извъртам! Аз! Аз, който

играл съм с половината земя,
градейки и разтуряйки съдби!
Да, ти си знаела, че съм ти раб,
че моят меч, омекнал от любов,
те слуша винаги!

КЛЕОПАТРА

О, прошка, прошка!

АНТОНИЙ

Не, сълзи не рони! В една от тях
печалби, загуби се стапят мигом!
Дай устни и не искам друго! Пратих
наставника на нашите деца
с послание. Дали се е завърнал?
Усещам се оловен... Вино! Гозби!
Най-дръзко срещаме Съдбата ние,
когато тя най-яростно ни бие!

Излизат.

[\[44\]](#) Юнона (мит.) — римска богиня, съответстваща на гръцката Хера. ↑

ДВАНАДЕСЕТА СЦЕНА

Египет. В лагера на Цезар.

Влизат Цезар, Агрипа, Долабела, Тирей и други.

ЦЕЗАР

Да влезе пратеникът на Антоний!
Познава ли го някой?

ДОЛАБЕЛА

Аз го зная:
учител някакъв! Добре оскубан
е нашият Антоний, щом ни праща
такова незначително перце
от своето крило; той, който вчера
не знаеше с кой цар да си послужи
за пратеник!

Влиза Евфроний.

ЦЕЗАР

Ела насам и казвай!

ЕВФРОНТИЙ

Какъвто съм, съм пратен от Антоний.
До днес за целите му бях, каквото
е за морето капката роса
по миртовия лист!

ЦЕЗАР

Добре! Нататък!

ЕВФРОНТИЙ

Той в тебе поздравява господаря
на своята участ и жадува само
възможност да живее във Египет,
като — при отказ — свежда своята просба
до туй като обикновен човек
да диша под небето на Атина.
За него толкоз. Второ: Клеопатра,
признавайки мощта ти, се прекланя
пред твоето величие и проси
за своите наследници, чиято
съдба е във ръцете ти, венеца
на Птолемиите.

ЦЕЗАР

Аз — Цезар — нямам
ухо за искането на Антоний.
Царицата ще бъде благосклонно
изслушана, ако изгони своя
опозорен приятел от Египет
или накара да го умъртвят.
Направи ли го, просбите й няма
да са нахалост. Толкова за тях.

ЕВФРОНТИЙ

Фортуна да е с тебе!

ЦЕЗАР

Изведете
посланика от лагера!

Евфроний излиза.

Към Тирей.

Сега
ще видим сладкодумството ти. Тръгвай
и гледай да откъснеш Клеопатра
от Марк Антоний. Обещавай щедро,
каквото иска, и прибавяй още

по свое хрумване от мое име!
Жените и в охолство са си слаби,
а в нужда и най-чистата весталка^[45]
не устоява. Действуй, Тирей!
Употреби ума си и ще имаш,
каквото пожелаеш!

ТИРЕЙ

Тръгвам, Цезар!

ЦЕЗАР

И наблюдавай как Антоний носи
провала си. Влез в неговите мисли,
разнищвайки най-малката подробност
в държанието му!

ТИРЕЙ

Разбрано, Цезар!

^[45] *Весталка* — така били наричани девствените жрици на Веста, римската богиня на домашното огнище. ↑

ТРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

*Александрия. В двореца на Клеопатра.
Влизат Клеопатра, Енобарб, Хармиана и Ира.*

КЛЕОПАТРА

Сега какво ще правим, Енобарбе?

ЕНОБАРБ

Ще си умрем от мъка!

КЛЕОПАТРА

Кой — как мислиш —
виновен е, Антоний или аз?

ЕНОБАРБ

Антоний само, тъй като допусна
страстта да заповядва на ума му.
Какво, че ти побягнала си в страх
пред грозната картина на войната,
в която два противника ужасни
се плашат един други? Той защо
последва те? Любовният сърбеж
не биваше да победи дълга му,
когато двете части на света
се сблъскваха, и то заради него!
По-срамен от разгрома бе мигът,
когато той, извил кърма, побягна
след бягащите твои знамена
пред зяпналия флот!

КЛЕОПАТРА

Мълчи! Той иде!

АНТОНИЙ

Така ли ти отвърна?

ЕВФРОНТИЙ

Да, така.

АНТОНИЙ

Че тя при него ще намери милост,
ако ме предаде?

ЕВФРОНТИЙ

Тъй каза той.

АНТОНИЙ

Кажи й го!... На юношата Цезар
прати, царице моя, тази вече
сивееща глава и ще препълни
той чашата на твоите прищевки
с владения!

КЛЕОПАТРА

Нима за таз глава
говориш, скъпи мой!

АНТОНИЙ

Назад към него!
Кажи му, че цветът на младостта,
със който той окичен е, изисква
от него личен подвиг. Легиони,
пари, галери би могъл да има
и някой пъзльо; и едно детенце
могло би да надвива чрез добри
военачалници. И затова
аз предизвиквам го да се откаже
от своите предимства и излезе

със мен, залязващия, на двубой!...
Не, по-добре е писмено! Ела!

Излиза, следван от Евфроний.

ЕНОБАРЪ

Да, много вероятно! На върха
на своята сила Цезар ще заложи
победата си в цирково двуборство
на гладиатори! Сега разбирам,
че нашият разсъдък е във връзка
със битието ни и че когато
отвън нещата ни вървят надолу,
отпада с тях и вътрешната мощ.
Да мисли, че преливащият Цезар
двубоя ще приеме с него, който
опразнен е от всичко! Цезар, ти
сразил си и ума му!

Влиза Прислужник.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Вест от Рим!

КЛЕОПАТРА

Без други церемонии? Девойки,
погледайте, пред вехнешката роза
как стискат нос тез, дето на колене
се влачеха пред пъпката!... Да влезе!

Прислужникът излиза.

ЕНОБАРЪ (настрани)

Във мен се борят преданост и ум.
Да бъдеш верен на един безумец,

е жива лудост; ала верността
към падналия господар надвива
надвилият го и с това остава
в историята.

Влиза Тирей.

КЛЕОПАТРА

Волята на Цезар?

ТИРЕЙ

Изслушай я на четири очи!

КЛЕОПАТРА

Приказвай смело! Тук са само свои.

ТИРЕЙ

Чии? И на Антоний може би?

ЕНОБАРБ

Приятели са нужни на Антоний,
тъй както и на Цезар. Ако Цезар
поиска, господарят ни ще бъде
приятел с него; и тогава ние
ще бъдем с този, със когото той е —
и значи с Цезар!

ТИРЕЙ

Щом е тъй, царице,
знай: Цезар моли в тежкия си час
да взимаш под внимание това,
че той е Цезар.

КЛЕОПАТРА

Царствен жест. Нататък.

ТИРЕЙ

Той знае, че от страх, а не от обич
прегърнала си Марк Антоний...

КЛЕОПАТРА

О!

ТИРЕЙ

... и счита, че честта ти е била
насила опетнена; за което
скърби със тебе.

КЛЕОПАТРА

Той е бог и вижда
самата правда. Мойта обич беше
не доброволно дадена, а взета
със принуждение!

ЕНОБАРЬ (настрани)

По тоз въпрос
попитал бих Антоний! Господарю,
щом даже и най-близката ти бяга,
ти, явно, тъй издънен си, че трябва
да те оставим да потъваш сам!

Излиза.

ТИРЕЙ

Ще мога ли, царице, да предам
на Цезар твоята молба към него?
Защото той почти те умолява
да му поискаш нещо и, повярвай,
ще бъде искрено щастлив да види
как правиш от победата му стълба
за себе си, особено ако
би чул, че ти, оставила Антоний,

поставяш бъдещата си съдба
под неговия жезъл на световен
домовладелец.

КЛЕОПАТРА

Как е твойто име?

ТИРЕЙ

Тирей, царице.

КЛЕОПАТРА

Пратенико драги,
кажи на Цезар, че целувам с трепет
ръката му; че коленопреклонно
в нозете му поставям своя скиптър;
че съм готова от гласа, пред който
прекланя се земята, да изслушам
присъдата си!

ТИРЕЙ

Благороден избор!
Когато, срещайки съдба враждебна,
разсъдъкът ни се задоволява
със постижимото, не може нищо
да му препречи пътя. Разреши ми
да сложа на ръката ти този дълг
на мойто уважение!

КЛЕОПАТРА (*поднася му ръка за целувка*)

Бащата
на твоя Цезар често, след като
обмислял бе кои царства да срине,
обичаше да гали и целува
тез недостойни пръстчета.

Влизат Антоний и Енобарб.

АНТОНИЙ

Милувки,
кълна се в Юпитера Гръмовержец!
Ти кой си, рабе?

ТИРЕЙ

Само изпълняващ
повелята на земния владика,
на най-достойния да бъде слушан
на тоя свят!

ЕНОБАРЪ (*настрани*)

И боят не ти мърда!

АНТОНИЙ

Слуги!... Сто дявола! Ах, ястреб!... Где сте,
негодници?... Властта ми изветря!
Доскоро, като викнех: „Хей!“, царе
се блъскаха като деца със вик:
„Какво да сторим?“... Глухи ли сте всички
Аз още съм Антоний!

Влизат неколцина Прислужници.

Този шут
да се нашиба, както подобава!

ЕНОБАРЪ (*настрани*)

По-лесно се играе с младо лъвче,
отколкото с лъв, дряхъл и умиращ!

АНТОНИЙ

Нашибайте го, казах! Който дръзне —
дори и да е първият от всички,
които са съюзници на Цезар! —
да пипне тази... как да я наричам,
откак престана да е Клеопатра?...

Нашибайте го здраво! Докато
устенца изкриви като хлапе
и заскимти за милост!

ТИРЕЙ

Марк Антоний!...

АНТОНИЙ

Нашибайте го и го доведете
отново тука! Този шут самичък
ще отнесе едно писмо от мен
на господаря си!

Прислужниците излизат, извеждайки Тирей.

Когато те видях, ти беше вече
полуувехнала! Нима оставих
без гънчица постелята си в Рим,
чеда не пожелах от брак законен
с една светица, за да бъда мамен
от някаква, която се заглежда
в слугите ми?

КЛЕОПАТРА

Добри ми господарю!...

АНТОНИЙ

Ти винаги била си леконравна,
ала когато ний закоравеем
в пороците си, боговете мъдри
зашиват клепките ни, задушават
ума ни в собствената наша смрад,
подучват ни да славим своята грешка
и смеят ни се, гледайки как гордо
вървим към пропастта!

КЛЕОПАТРА

Дотам ли стигна!

АНТОНИЙ

Заварих те като студена мръвка
във блюдото на Цезар!... Туй да беше!
И Цезар те е взел, огризка вече,
от Кней Помпей!... И нека не говорим
за тез-онез горещи часове,
които често зобала си скришом
от хорската мълга! Защото ти,
макар да подозираш какво значи
„умереност“, уверен съм, не знаеш
какво е тя!

КЛЕОПАТРА

Защо е всичко туй?

АНТОНИЙ

Да позволяваш на един от тези,
които длан протягат за почерпка
с „Да ви поживи Бог!“, да си играе
с ръката ти — печат недосегаем,
светиня за сърцата на царе!
Да бяхме на Базанските полета,
бих надмучал рогатото им стадо^[46],
защото да беснея имам повод
и кротко да говоря би било
като от гърло в примка да излизат
слова на благодарност към палача!

Влиза Прислужник, следван от Тирей.

Добре ли го нашибахте?

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Добре.

АНТОНИЙ

Пищя ли? Милост иска ли?

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Поиска
пощада, господарю.

АНТОНИЙ

Ако твоят
баща е жив, да плаче, че добил е
син вместо дъщеря! А ти без радост
да следваш своя Цезар при триумфа,
защото за това, че си го следвал,
си бил нашибан! И от днес, щом зърнеш
ръчица бяла, треска да те друса
и в пот избива! Разкажи на Цезар
как бил си тук приет и нека помни,
че почва да ме дразни с това свое
презрително натъртване на туй
какво съм днес, забравящо какво
съм бил преди! А аз избухвам лесно
сега, когато моите звезди
напуснаха високите си сфери,
за да захвърлят своите огньове
във бездните на ада. Ако нему
това, което казах и извърших,
не се понрави, в негови ръце е
един освободенец мой — Хипарх, —
над него може с клещи, бич, бесило
да ми плати! Ти сам му го поискай!
И махай от очите ми тоз свой
нашарен гръб!

Тирей излиза.

КЛЕОПАТРА

Дали ще свършиш скоро?

АНТОНИЙ

Уви, луната земна на Антоний
е в затъмнение и му вещае
невесел край!

КЛЕОПАТРА

Аз трябва да го чакам!

АНТОНИЙ

Нима за да ласкаеш Цезар, смигаш
на роба му?

КЛЕОПАТРА

Не ме ли знаеш още?

АНТОНИЙ

Нима сърцето ти е лед към мен?

КЛЕОПАТРА

Ако е тъй, от него охладено
небето с град отровен да удари
по таз земя и първият му камък
да разтопи живота ми, преди
да се е сам стопил! Със втори удар
да умъртви Цезарион и смаже
един след други спомените кръвни
на моята утроба, а след тях
и целия египетски народ,
та дълго непогребан, с леш да храни
мухите и комарите на Нил!...

АНТОНИЙ

Спри! Аз ти вярвам! Цезар приближава
Александрия. Тука в бой ще срещна
съдбата му! Войската ни се би
добре на суша; пръснатият флот
се сбра отново и внушава страх.

Къде си бил, мой дух? Повярвай, скъпа,
ако се върна, за да те целуна,
ще съм обагрен в кърви! Летописци
ще споменават мен и моя меч!
Не всичко е загубено!

КЛЕОПАТРА

Отново
усещам храбрия си господар!

АНТОНИЙ

Ще бъда тройно силен, ловък, смел!
И без пощада! Пленниците нявга
спасявах се със една шега —
днес, зъби стиснал, ще изпращам всеки,
изпречил ми се, в мрака! Дай ръка!
И нека се нарадваме на още
една безгрижна нощ! Извикай моите
невесели другари и налей
отново в чашите! Да заглушим
среднощната камбана! Хайде!

КЛЕОПАТРА

Днес е
рожденият ми ден и аз си мислех,
че той ще мине тъжно, ала щом
Антоний пак Антоний е, и аз
ще бъда Клеопатра!

АНТОНИЙ

Да, нещата
ще се оправят!

КЛЕОПАТРА

Да се съобщи
на всичките началници да дойдат
при господаря ни!

АНТОНИЙ

Ще им говоря
и ще накарам виното да цвъркне
през белезите им! В мен има сок!
Във бъдещия бой дори Смъртта
ще ми завиди, че кося по-славно
от чумата й!

Излизат всички освен Енобарб.

ЕНОБАРБ

Сега и мълнията той би срещнал
с отворени очи! Но тази храброст
е често плод на прекомерен страх.
Тъй гълъбът, останал без надежда,
напада ястреба. У Марк Антоний
отслабващият мозък дава сила
на смелостта, а щом духът расте
за сметка на ума, той сам изяжда
оръжието си. Ще гледам някак
да го напусна.

Излиза.

[46] „... Базанските полета... рогатото им стадо...“ — намек за „рогата“ на Антоний; образът е взет от Давидовите псалми: областта Базан в Мала Азия се славела със своя рогат добитък. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В лагера на Цезар пред Александрия.

Влизат Цезар, Агрипа и Меценат с Войската си. Цезар чете писмо.

ЦЕЗАР

Нарича ме „хлапе“ и ме заплашва,
че щял да ме изхвърли от Египет!
Набил е моя пратеник и иска
да сме се срещнали в открит двубой.
Антоний срещу Цезар!... Съобщете
на стария крамолник, че когато
реша да мра, ще си намеря други,
по-умни начини, а дотогава
надсмивам се на призива му!

МЕЦЕНАТ

Звярът
е капнал от гонитбата, щом вече
извърща се да хапе. Удряй здраво!
Не го оставяй да си вземе дъх!
Гневът се брани зле!

ЦЕЗАР

Предизвестете
началниците ми, че боят утре
ще е последен. Стигат ни и тези,
които се прехвърлиха към нас
от неговия лагер, за да можем
да го пленим. Таз вечер пир за всички!
Запаси имаме дори в излишък,
а пък войниците си заслужават
добра почерпка. Бедният Антоний!

Иэлиза.

ВТОРА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влизат Антоний, Клеопатра, Енобарб, Хармиана, Ира, Алексас и други.

АНТОНИЙ

Отказва да ме срещне във двубой?

ЕНОБАРБ

Така е.

АНТОНИЙ

А защо?

ЕНОБАРБ

Защото той
е двайсет пъти по-щастлив от теб
и тоз двубой би бил двубой на двайсет
срещу един.

АНТОНИЙ

Тогава още утре
сражение по суша и море!
Едно от двете: или ще се върна
от него жив, или ще съживя
умиращата своя чест във баня
от топла кръв! А тебе, Енобарбе,
привлича ли те битката?

ЕНОБАРБ

Жадувам
да скоча в нея с вик: „Или-или!“

АНТОНИЙ

Войнишка реч!... Извикайте слугите!
Желая днес да бъда на вечеря
великодушен с тях!

Влизат неколцина Прислужници.

Ти! Дай ръка!
За честната ти служба!... И за твойта!...
И ти!... И ти!... Навремето царе
надварваха се с вас да ме обслужват!

КЛЕОПАТРА (*настрани, към Енобарб*)
Какви са тези чудатости?

ЕНОБАРБ (*настрани, към Клеопатра*)
Каквито
поникват във ума ни от скръбта!

АНТОНИЙ
Ти също беше честен! О, да можем
да си сменим местата: аз да стана
тълпа слуги, а вий — един Антоний,
та с честна служба да ви заплатя
за верността!

ВСИЧКИ
Опазило небето!

АНТОНИЙ
Добре, добре! Довечера, тогава
пълнете чашата ми до ръба
и ме обслужвайте тъй, както нявга,
когато половината земя
прислужница ми беше като вас!

КЛЕОПАТРА (*настрани, към Енобарб*)
Какво цели с това?

ЕНОБАРЬ (*настрани, към Клеопатра*)
Да ги разплаче.

АНТОНИЙ

Таз вечер само! Може би със нея
ще свърши службата ви и вий вече
не ще ме видите или ако
ме видите, ще бъда куца сянка
от себе си. Кой знае, може утре
да служите на други господар.
Не, аз ви гледам със прощален взор,
но никой не ви гони, честни мои,
напротив, аз, привързал се към вас,
държа ви, както казва се, „до смърт“
Два часа тази вечер! Само толкоз,
и Зевс да ви закриля!

ЕНОБАРЬ

Господарю,
защо ти трябва да ги натъжа ваш?
Виж, плачат всички. А и аз, глупакът,
като че имам не очи, а две
сълзливи глави лук! О, срам за нас!
Не ни превръщай във жени!

АНТОНИЙ

Ха-ха!

Проклет да съм, ако целял съм туй!
Сълзите ви са чисти и от всяка
пониква цветето на милостта!
Не, вярвайте, вий зле сте ме разбрали
в печален смисъл. Аз желях само
да ви приканя с Бакхусови факли
да изгорим нощта. Аз твърдо вярвам,
че утрешният ден ни обещава
не смърт достойна, а живот с победа!
Елате с мен във вино да удавим

невеселите мисли!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Александрия. Пред двореца на Клеопатра.

Влизат двама Войници.

ПЪРВИ ВОЙНИК

Е, лека нощ, че утре бой ни чака.

ВТОРИ ВОЙНИК

И то решаващ. Лека нощ. Не чу ли да се говори нещо из града?

ПЪРВИ ВОЙНИК

Не, нищо. Какво има?

ВТОРИ ВОЙНИК

Слух навярно.

Е, хайде лека!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Лека и на тебе!

Влизат други двама Войници.

ВТОРИ ВОЙНИК

Братлета, днес очи, уши нащрек!

ТРЕТИ ВОЙНИК

Не се страхувайте! Спокоен отдих!

ЧЕТВЪРТИ ВОЙНИК

Ти там, аз тук!

Трети и Четвърти войник застават на пост, Първи и Втори войник се отдалечават.

И утре, стига флотът
да удържи, главата си залагам,
че нашата пехота ще надвие!

ТРЕТИ ВОЙНИК

Да, тя е опитна и с бодър дух!

Звук на обои изпод земята.

ЧЕТВЪРТИ ВОЙНИК

Какъв е този звук?

ПЪРВИ ВОЙНИК

Я, чувай!

ВТОРИ ВОЙНИК

Тихо!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Звучи във въздуха!

ТРЕТИ ВОЙНИК

Изпод земята!

ЧЕТВЪРТИ ВОЙНИК

Дали е на добро?

ТРЕТИ ВОЙНИК

Не е!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Мълчи!

Какво ли значи туй?

ВТОРИ ВОЙНИК

Бог Херкулес,

безсмъртният закрилник на Антоний
го изоставя!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Я ела да видим
дали и другите от караула
го чуват като нас.

ВТОРИ ВОЙНИК

Ей, вие там!
Не чувате ли?

ВСИЧКИ (*говорейки в надпревара*)

Чуваме, как не!...
На, ето!... Чудна работа!... Чуй!... Чувай!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Магьосничество!

ТРЕТИ ВОЙНИК

Чуйте, чуйте! Ей го!

ПЪРВИ ВОЙНИК

Да го последваме, додето можем!
Вървете с мен! Да видим где ще стихне!

ВСИЧКИ

Добре!... Невероятно!... Чудеса!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влизат Антоний и Клеопатра, следвани от Хармиана и други от Свитата.

АНТОНИЙ

Доспехите ми, Ерос!

КЛЕОПАТРА

Има време.

Ела, поспи!

АНТОНИЙ

Не, гълъбче! Хей, Ерос!

Доспехите ми, казах!

Влиза Ерос, носейки доспехи.

Закови ме

във своето желязо, верни друже!

Ако съдбата днес не бъде с нас,

това ще е, защото й се смея!

Започвай!

КЛЕОПАТРА

И аз искам да помогна.

Това къде е?

АНТОНИЙ

Остави, недей!

Ти обкова сърцето ми във броня,

но тука... Не!... Това!... Това!...

КЛЕОПАТРА

Почакай!

Ще ти помогна... Трябва да е туй.

АНТОНИЙ

Така! Сега победата е моя!...
Видя ли я, приятелю? Побързай,
върви да сложиш ризница и ти!

ЕРОС

Минутка, господарю!

КЛЕОПАТРА

Е, признай,
добре ли съм я стегнала!

АНТОНИЙ

Отлично,
и някой дръзне ли да я отхлаби,
преди да го направя сам след боя,
ще види мълнии! Ей, Ерос, Ерос,
какво се маеш? Нашата царица
те изпревари, гледай! О, любов,
да можеше да бъдеш с мене в боя
и да разбираше от царски труд^[47],
днес би могла да видиш един майстор
на работа!

Влиза готов за бой Войник.

Добрутро, храбри друже!
Ти, виждам, знаеш бойния си дълг!
Човек от призори се хваща с туй,
което му е присърце!

ВОЙНИКЪТ

Пред входа,
макар и да е рано, господарю,
те чакат в ризници хиляда войни!

*Викове. Тръбен звук.
Влизат Военачалници и Войници.*

КАПИТАН

Прекрасен ден! Началнико, здравей!

ВСИЧКИ

Здравей, началнико!

АНТОНИЙ

Здравейте, всички!

Тоз ден разцъфва рано, като дух
на юноша, определен за слава!...
Ха, тъй! Подай това! Така те искам!
Каквото и да става, дай една
целувка по войнишки! Бих заслужил
позорен укор, ако се разсипех
в учтивости контешки. Не, със тебе
ще се простя като железен мъж.
Които искат бой, да дойдат с мен
и аз ще им го дам!... Прощавай, скъпа!

Излизат всички освен Клеопатра и Хармиана.

ХАРМИАНА

Царице, прибери се в своята спалня!

КЛЕОПАТРА

Да, да, води ме! Как безстрашно тръгна!
О, ако Цезар бе приел двубоя...
тогава може би... но тъй... Ела!

Излизат.

[47] „... царски труд...” — става дума за войната, единствения „труд“ на царете. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Александрия. В лагера на Антоний.

Тръбен звук. Влизат Антоний и Ерос. Ветеранът ги посреща.

ВЕТЕРАНЪТ

Щастлив да е тоз ден за Марк Антоний!

АНТОНИЙ

Да бях послушал теб и твоите рани
при Акциум и водил бой на суша!...

ВЕТЕРАНЪТ

Ако го бе направил, днес царете,
които те оставиха, и всички
войници, минали към Цезар, щяха
да бъдат с теб!

АНТОНИЙ

Кой липсва тази сутрин?

ВЕТЕРАНЪТ

Извикай: „Енобарб!“ и тишината
ще ти отвърне кой; или ще чуеш
от лагера на Цезар глас да вика:
„Не съм от твоите!“

АНТОНИЙ

Какво говориш?

ВЕТЕРАНЪТ

Преминал е към Цезар.

ЕРОС

Господарю,
сандъците му до един са тук.

АНТОНИЙ

Избягал е, говориш?

ВЕТЕРАНЪТ

Точно тъй.

АНТОНИЙ

Кажи тогава, Ерос, да му пратят
сандъците във лагера на Цезар!
И нищо да не липсва! Напиши му
писмо с привети. Аз ще го подпиша.
Кажи му, че Антоний му желае
да няма вече тъй добра причина
да сменя господаря си. О, мойто
нещастие поквари честни хора!
Побързай!... Кой би казал? Енобарб!

Излизат.

ШЕСТА СЦЕНА

Александрия. В лагера на Цезар.

Тръбен звук. Влизат Цезар и Агрипа заедно с Енобарб, Долабела и други.

ЦЕЗАР

Агрипа, почвай боя! Разгласи,
че волята на Цезар е Антоний
да бъде хванат жив!

АГРИПА

Ще бъде, Цезар!

Излиза.

ЦЕЗАР

Не е далече времето, когато
навред ще бъде мир. Ако денят
ни се усмихне, с клонка от маслина
ще свържем трите части на света^[48]!

Влиза Вестител.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Войската на Антоний се разгърна!

ЦЕЗАР

Агрипа да постави бегълците
от стана на Антоний в първи ред,
та да изглежда, че гнева си той
излива върху себе си!

Излизат всички освен Енобарб.

ЕНОБАРБ

Алексас се отметна от Антоний.
Изпратен със послание в Юдея,
той убеди цар Ирод да премине
към Цезар, а пък Цезар заповяда
в награда за това да го разпънат.
Канидий и останалите също,
макар да са на служба, не се ползват
с доверие и чест. Постъпих подло
и тъй се кая, че от тоя свят
не чакам капка радост!

Влиза Войник.

ВОЙНИКЪТ

Енобарбе,
Антоний ти изпраща по човек
имуществото ти и щедър дар
от себе си. Аз пуснах го да мине
и той катърите си разтоварва
пред твоята палатка!

ЕНОБАРБ

Взимай всичко!

ВОЙНИКЪТ

Не се шегувай, Енобарбе! Туй е
самата истина. Ти по-добре
върви да изпроводиш преносвача!
Аз бих го сторил сам, но съм на пост...
А твоят господар все още има
ръка на Юпитер!

Излиза.

ЕНОБАРЬ

На тоя свят
от мен по-мерзък няма и го чувствам
по-силно от когато да било!
О, Марк Антоний, руднико на щедрост,
как би ме наградил за вярна служба,
щом тъй обсипваш моята измяна
със златен дъжд? Сърцето ми се къса!
Ако не ме убие мъката, то аз
друг начин ще намеря! Ала тя
ще смогне, чувствам. Да се бия с него?
Не, тръгвам да потърся някой ров
за своята смърт; и колкото по-смаден,
по-точно ще подхожда той за моя
опозорен живот!

Излиза.

[48] „... *трите части на света!*“ — тоест трите познати тогава континента: Европа, Африка и Азия. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Полето между двата лагера край Александрия.

Шум от битка. Тръбен звук и барабанен бой. Влиза Агрипа, следван от Войници.

АГРИПА

Опасно сме се врязали! Назад!
Сам Цезар с труд се справя, а пък ние
не сме очаквали подобен натиск.

Излиза заедно с Войниците си. Барабанен бой.

Влизат Антоний и раненият Скар.

СКАР

Това се казва битка, господарю!
Да бяхме почнали така, отдавна
да сме ги върнали по домовете
с превързани глави!

АНТОНИЙ

Но ти кървиш!

СКАР

Две резки имах като „Х“; сега
получих едно „О“, така че стана
от „Х“ на „ОХ“!

Далечен сигнал за оттегляне.

АНТОНИЙ

Оттеглят се!

СКАР

Командвай!
Да ги заврем в отходните им ями!
За още седем рани имам място!

Влиза Ерос.

ЕРОС

Отстъпват, господарю! Можем вече
да считаме победата добита!

СКАР

Не, не! След тях, след тях! Да ги подгоним
като на лов за зайци! Ех, че радост
да трепеш бягащи!

АНТОНИЙ

Добре, добре!
Като завършим, ще те наградя
веднъж за весел дух и дважд за храброст!
Ще дойдеш ли?

СКАР

И куцайки, със теб съм!

ОСМА СЦЕНА

Пред стените на Александрия.

Тръбен звук. Влизат с победна крачка Антоний, Скар и Войници.

АНТОНИЙ

Прогонихме го в стана му. Един
да съобщи на нашата царица
за славния ни подвиг! Утре рано,
преди да зазори, ще сме пролели
кръвта, която днеска ни убегна.
Благодаря на всички ви за туй,
че храбри сте и че се бихте смело
за мойто дело, сякаш беше дело
на всекиго от вас! Не съм видял
тъй много Хекторовци^[49] наведнъж!
Жени и близки ви очакват вкъщи,
вървете, прегърнете ги и с гордост
разказвайте им своите дела,
додето те със радостни сълзи
отмиват спечената кръв по вас
и със целувки правят да зараснат
херойските ви рани!

Влиза Клеопатра.

Към Скар.

Дай десница!

На нашата велика чародейка
ще те представя, за да награди
делата ти със своята благодарност!...
О, земно слънце, обгърни с ръце
железообкованата ми шия
и както си във царствени одежди,
до мене притисни се и яхни

през бронята галопа триумфален
на моето сърце!

КЛЕОПАТРА

О, господарю
на господарите, храбрецо дивни,

нима с усмивка връщаш се, спасил се
от примката огромна на съдбата?

АНТОНИЙ

До дупка гонихме ги, славей мой!
Момиченце, под тези сиви косми
все още има мозък, който може
да спори с младостта! Удостои
напуканите устни на тогова
със милостта на нежните си пръсти!
Войнико, целуни ги!... В боя той
приличаше на бог, възненавидил
човечеството цяло!

КЛЕОПАТРА

Ще ти дам,
приятелю безстрашни, златна броня,
красила гръд на цар!

АНТОНИЙ

И тя ще бъде
заслужена, дори да е в рубини
като сияйната кола на Феб!
Подай ръка и весело да минем
във шествие победно през града!...
Да вдигне всеки своя щит, накълцан
като самия него! Ако беше
дворецът ни способен да приеме
това безчетно войнство, всички ние
седели бихме на една трапеза

и вдигали със звън наздравни чаши
за утрешния бой, от чийто изход
зависи скиптърът на тоя свят!
Тръбачи, оглушете с тръбен звук
ушите на града ни! Барабани,
смесете с него своя гръм, така че
небето и земята да приветстват
завръщането ни!

[49] „... *тъй много хекторовци...*“ (мит.) — Хектор е един от главните герои на Троянската война, син на цар Приам и Хекуба; главен защитник на Троя. Тук „хекторовци“ е употребено в смисъл на „смелчаци, велики бойци“. ↑

ДЕВЕТА СЦЕНА

В лагера на Цезар.

Влизат Началник на стража и двама Стражи.

НАЧАЛНИКЪТ

Ако през този час не дойде никой
да ни смени, сами ще се завърнем
във караулното. Нощта е светла,
а казват, че сме щели да настъпим
във два часа.

ПЪРВИ СТРАЖ

Денят бе лош за нас.

Влиза Енобарб.

ЕНОБАРБ

О, нощ, свидетелствай!...

ВТОРИ СТРАЖ

Какъв е този?

ПЪРВИ СТРАЖ

Мълчи да чуем!

ЕНОБАРБ

О, луна, и ти
свидетелка бъди ми всеки път,
когато с гняв човечеството спомня
предателите си, че Енобарб
накрай се е разкалял!

НАЧАЛНИКЪТ

Енобарб?

ВТОРИ СТРАЖ

С-с-с-т! Тихо!

ЕНОБАРБ

О, богиньо на скръбта,
от своята бледа гъба изцеди
над мен отровните си нощни влаги,
та този възненавиден мой живот
от мен да се откърти! Удари
сърцето ми о кремъчната твърдост
на моята вина, та изсушено
от мъката, да стане то на прах
веднъж завинаги! О, господарю,
във своето благородство по-безмерен,
отколкото съм аз във своята подлост,
ти само ми прости, а пък светът
да ме запише в списъка на своите
изменници и бегълци... Антоний!...

Умира.

ПЪРВИ СТРАЖ

Да го извикаме ли?

НАЧАЛНИКЪТ

Не, почакай!
Възможно е да каже нещо важно
за Цезар.

ВТОРИ СТРАЖ

Как ще каже, като спи!

НАЧАЛНИКЪТ

В несвяст е сигурно. С такваз молитва
не се заспива.

ПЪРВИ СТРАЖ

Я да проверим!

ВТОРИ СТРАЖ

Стани, приятелю!

ПЪРВИ СТРАЖ

Хей, чу ли? Ставай!

НАЧАЛНИКЪТ

Ръката на Смъртта го е отнесла!

Далечен барабанен бой.

Я, чуйте! Полковите барабани
събуждат спящите с негръмък бой!
Часът изтече. Този човек е знатен —
добре ще е да отнесем трупа му
във караулното.

ВТОРИ СТРАЖ

Така е. Вдигай!

Не е изключено да оживее!

Излизат, носейки трупа.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Полето между двата лагера.

Влизат Антоний, Скар и Войници.

АНТОНИЙ

Не им допаднахме по суша. Днеска
ни готвят бой в морето.

СКАР

И на суша!

АНТОНИЙ

Бих искал да се готвят освен туй
във въздуха и в огъня^[50], та вредом
да ги сразим! Пехотата ще бъде
със нас по хълмовете на града.
Аз дадох заповед и флотът вече
напуска пристана. Върви със мен!
Ще идем, хе там, горе, откъдето
ще можем да следим като на длан
движенията му!

Излизат.

^[50] „... във въздуха и в огъня...” — земя, вода, въздух и огън са четирите стихии (елементи), от които се смятал изграден светът. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Другаде между двата лагера.

Влиза Цезар, следван от Войници.

ЦЕЗАР

По суша ще изчакаме врага,
а той не вярвам да започне бой,
понеже най-добрите му войници
са на галерите. След мен, да вземем
добри позиции във долината!

Излизат.

ДВАНАДЕСЕТА СЦЕНА

Пред стените на Александрия.

Влизат Антоний и Скар.

АНТОНИЙ

Не са се още сблъскали. Ще ида
до оня бор и като видя ясно
картината на боя, ще ти кажа
нагде клонят нещата.

Излиза.

Тръбен звук и шум на морски бой.

СКАР

Чух да казват,
че лястовици си били лепили
гнезда по Клеопатрините мачти.
Авгурите^[51] се мръщят и мълчат:
не знаели как трябва да тълкуват
поличбата. Антоний ту е бодър,
ту паднал духом: пъстрият му жребий
го прави да се мята от страха
за туй, което има, във мечтата
за туй, което няма!

Влиза отново Антоний.

АНТОНИЙ

Край! Провал!
Загубено е всичко! Тази подла
египтянка ми измени и моят

прекрасен флот премина към врага:
видях ги — хвърлят шапки към небето
и вече чукат чаши като стари
приятели! Трикратна стърво, ти,
да, ти продаде ме на тоз новак
и моето сърце воюва вече
със тебе само!... Разпусни войските,
защото, отмъстя ли си на тази
магьосница, за мен войната свършва.
Кажи им да се пръскат! Тръгвай, казах!

Скар излиза.

О, слънце, твоя изгрев вече няма
да видя аз! Антоний се разделя
със щастieto си. Във този миг
те дават си ръка за сетно сбогом.
Дотам да стигне! Всичките, които
ми близаха краката като псета
и на които давах всичко, днес
лигавят със хвалбите си цъфтежа
на Цезар, а пък царственият бор,
стърчащ над тях, умира, изоставен,
с обелена кора! Ах, таз фалшива
египетска душица! Невъзможно!
Чаровницата, в чийто нежен поглед
четях дали да тръгвам на война,
или да сключвам мир, чиято ласка
за мен бе висша цел в живота, в миг
по цигански с измама панаирска
да ми опразни джоба?... Ерос! Ерос!

Влиза Клеопатра.

Назад, магьоснице!

КЛЕОПАТРА

Защо си гневен
към своята любов, о, господарю!

АНТОНИЙ

Изчезвай бързо или ще ти дам
заслуженото и оставя Цезар
със помрачен триумф! Не, нека той
те отведе във Рим, за да те гледат
ревящите плебеи как се влачиш
след колесницата му като черно
петно на своя пол; да те показва
във клетка като циркаджийски урод
пред паплач малоумна; да остави
Октавия да издере със нокти
лицето ти!

Клеопатра излиза.

Добре че се измъкна,
ако да бъдеш жива, е добре;
но да те бях убил във яростта си,
май щеше да е по-добре, защото
осутил бих със едничка смърт
безбройни други!... Ерос, где си, Ерос!
Кентавровата риза ме гори^[52]!
Херакле, научи на своята ярост
потомъка си, та да метне Лихас
до рога на луната, и с ръцете,
въртели тежкия кривак, смаже
добротото в мен! Тя трябва да умре!
Продаде ме таз вещица на своя
хлапак от Рим и ето ме, загивам
във клопката ѝ; ала тя за нея
ще ми плати с живота си!... Хей, Ерос!

Излиза.

[51] Авгури — жреци в древния Рим, които гадаели за волята на боговете по вътрешностите на жертвените животни и полета на птиците. ↑

[52] „... *Кентавровата риза... тежкия кривак...*“ (мит.) — кентавърът Нес измамил жената на Херкулес, Деянира, и тя изпратила по роба Лихас една риза, напоена с кръвта на кентавъра, на своя съпруг, която трябвало да го привлече към нея, но всъщност била отровна и причинила мъчителната смърт на хероя; огромният кривак е оръжието, с което Херкулес е представян в живописа и скулптурата. ↑

ТРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Александрия. В двореца на Клеопатра.

Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира и Мардиан.

КЛЕОПАТРА

Спасете ме, жени! Той луд е както
Аякс, лишен от щита на Ахила^[53]!
Не е бил Тесалийският глиган^[54]
тъй яростен!

ХАРМИАНА

Към гробницата! В нея
ще се заключиш и ще разгласим,
че си умряла. За една царица
по-лесно е да се прости с живота,
отколкото с величието.

КЛЕОПАТРА

Да!

Към гробницата! Мардиан, върви
и съобщи му, че съм се убила
със неговото име на уста!
Бъди печален! И ела след туй
да ми разкажеш как го е приел!
Към гробницата!

Излизат.

^[53] „... Аякс, лишен от щита на Ахила!“ (мит.) — гръцкият херой от Троянската война Аякс изпаднал в ужасен пристъп на ярост, когато оръжието на загиналия Ахил било дадено не нему, а на Одисей.

↑

[54] *Тесалийският глиган* (мит.) — звяр, който върлувал в древногръцкото царство Калидония и бил убит от сина на неговия владетел Мелеагр. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Александрия. Другаде в двореца на Клеопатра.

Влизат Антоний и Ерос.

АНТОНИЙ

Кажи ми, Ерос, виждаш ли ме още?

ЕРОС

Да, господарю!

АНТОНИЙ

Често някой облак
добива вид на змей, а друг на мечка,
на лъв, на замък със зъбати кули,
на остров странен или синкав рид,
по който дървесата се люлеят
с трептенето на въздуха. Навярно
си виждал тез измамливи декори
на вечерта.

ЕРОС

И даже много пъти.

АНТОНИЙ

Кое току-що било е кон,
се слива със променливите пари,
като вода с вода, и в миг изчезва.

ЕРОС

Така е, господарю.

АНТОНИЙ

И така е

и с господаря ти, мой малки Ерос.
Виж, още съм Антоний, но със мъка
опазвам тази видимост. Воювах
зарад владетелката на Египет
със мисълта, че нейното сърце
е мое, както нейно беше мойто
и с него хиляди, които то
привлякло бе към себе си (сега
загубени!), а тя, а тя, о, Ерос,
на Цезар сече картите така,
че козовете му да бият мойте
един след друг!... Не, Ерос, не плачи!
Не свърших друго, но ще знам да свърша
със себе си!

Влиза Мардиан.

Ах, твойта господарка
открадна меча ми!

МАРДИАН

Не, не, Антоний!
Тя любеше те и до края свърза
съдбата си със твойта!

АНТОНИЙ

Вън оттук,
скопецо нагъл! Тя ми измени
и ще плати с живота си!

МАРДИАН

С живот
човек не може два пъти да плаща.
Кое то ти се каниш да й сториш,
тя стори си го вече. „О, Антоний!
О, храбри мой Антоний!“ — това беше
последната й реч и стон възпря
между сърце и устни твойто име,

така че то погребано остана
във тялото ѝ!

АНТОНИЙ

И умря?

МАРДИАН

Умря!

АНТОНИЙ

Снеми доспехите ми, Ерос! Вече
трудът на дългия ми ден завърши
и време е за сън.

Към Мардиан.

А ти върви!

Това, че жив те пускам, ти заплаща
богато за усилието.

Мардиан излиза.

Смъквай!

И седмокатният Аяков щит
не би опазил от подобен удар
сърцето ми! Разпуквай се, о, гръд!
Сърце, веднъж поне бъди по-силно
от клетката си! Сваляй, Ерос! Вече
не съм войник. Нагръдник измачкан,
със чест те носих — сбогом!... Остави ме!

Ерос излиза.

О, аз ще те догоня, Клеопатро,
и ще изпрося прошката ти с плач!
Да, трябва да го сторя! Вече всяка
отсрочка е мъчение. Когато
угаснал е светилникът ти, лягай!
Защо да бродиш в тъмното? Безцелна
е всяка стъпка, всеки гърч затяга
по-плътно примката. Печат и край!

Хей, Ерос!... Ида, скъпа!... Ерос! Ерос!...
Царице, чакай ме! О, там, където
душите се разхождат сред цветя,
ръка в ръка, пий с теб ще се явим
и всички, възхитени, ще се струпат
около нас, оставили без свита
Дидона и Еней^[55]!... Хей, Ерос, Ерос!

Влиза отново Ерос.

ЕРОС

На твоите заповеди, господарю!

АНТОНИЙ

Откак е мъртва Клеопатра, аз
живея в срам такъв, че боговете
ме гледат със погнуса! Аз, аз, който
света разрязвах с меч и застроявах
смарагдните Нептунови пространства
със градове от кораби, отстъпих
по смелост на една жена, която
със своята смърт на Цезар сякаш каза:
„А аз надвих пък себе си!“ Ти, Ерос,
ми се закле, че ако видя нявга
потеря от безчестия и мъка
да ме преследва неизбежна, ти
по моя заповед ще ме убиеш.
Часът дошъл е. Хайде, Ерос, удряй!
Не мене ще понижиш ти, а Цезар
в сърцето на триумфа му. Върни
кръвта във бузите си!

ЕРОС

Господарю,
ти искаш туй от мене, пред което
и партските стрели, макар враждебни,

във смут се отклоняваха!

АНТОНИЙ

А ти

нима би искал от прозорец в Рим
да видиш господаря си завързан,
привел покорно врат, с лице, което
дори не спомня прежната му гордост,
да крачи след подвижния престол
на тържествуващия Цезар, шибан
от неговия смях?

ЕРОС

Не, туй не искам!

АНТОНИЙ

Тогава удрай! Ударът в сърцето
сега е цял за мен. Измъквай меча,
послужил толкова добре на твойто
отечество!

ЕРОС

Смили се, господарю!

АНТОНИЙ

Когато аз дарих ти свободата,
обет ми даде ти, че ще го сториш,
щом кажа ти. Измъквай меча, хайде,
или услугите ти досега
били са само рожби на случайност!
Измъквай го, ти казвам!

ЕРОС

Но тогава

от мене отвърни лика си, който
цял свят боготвори!

АНТОНИЙ

Съгласен. Ето!

Извъръща лице.

ЕРОС

Измъкнах го.

АНТОНИЙ

Тогава какво чакаш,
та не замахваш с него?

ЕРОС

Господарю,
преди да съм замахнал, нека първо
си кажем „Сбогом!“

АНТОНИЙ

Ти го каза вече.
Аз връщам ти го: „Сбогом!“

ЕРОС

Сбогом, мой
велики, несравними господарю!
Веднага ли?

АНТОНИЙ

Веднага, верни Ерос!

ЕРОС

Добре тогава! Тъй не ще скърбя
по мъртвия Антоний!

Пробожда се.

АНТОНИЙ

Храбри Ерос,
ти, три пъти по-доблестен от мен,
ми даваш пример. Двама с мойта скъпа
вий надсияхте ме по благородство
пред летописците. Но аз в смъртта си
ще бъда като млад жених, забързан
към брачното легло! Мой меч, изскачай!
О, Ерос, твоят господар е в туй
твой ученик: това от теб го знай!...

Хвърля се върху меча си.

Нима съм жив?... Не мога да умра?...
Хей, стражи! Довършете ме!

Влизат Дерцет и неколцина Стражи.

ПЪРВИ СТРАЖ

Кой вика?

АНТОНИЙ

Приятели, оказах се неловък!
Свършете вий, което аз започнах!

ВТОРИ СТРАЖ

Звездата падна!

ПЪРВИ СТРАЖ

Времето се спря!

ВСИЧКИ

Уви! Уви!

АНТОНИЙ

О, кой ще ме довърши?

ПЪРВИ СТРАЖ

Аз не!

ВТОРИ СТРАЖ

И аз не мога!

ТРЕТИ СТРАЖ

И аз също!

Стражите излизат.

ДЕРЦЕТ

Ти сам със своята смърт ни заповядваш
да бягаме. Този меч ще препоръча
Дерцет пред Цезар!

Взема меча на Антоний.

Влиза Диомед.

ДИОМЕД

Де е Марк Антоний?

ДЕРЦЕТ

Хе, там е!

ДИОМЕД

Жив ли е? Защо мълчиш?

Дерцет излиза.

АНТОНИЙ

О, Диомеде, меча си измъквай
и мушкай ме, додето не ме видиш
безжизнен труп!

ДИОМЕД

Върховни господарю,

царицата ме прати...

АНТОНИЙ

Кой те пратил?
Кога това?

ДИОМЕД

Сега!

АНТОНИЙ

Къде е тя?

ДИОМЕД

Във своята гробница. Като разбра,
че ти я подозираш в сговор с Цезар
(в какъвто няма тя да встъпи нивга!)
и че не може да смири гнева ти,
тя заповяда да ти съобщят,
че е умряла, но след туй, обзета
от страх какво ще стане, прати мен
да ти разкрия правдата, която,
боя се, иде късно.

АНТОНИЙ

Твърде късно,
добри ми Диомеде! Ще те моля,
повикай стражите ми!

ДИОМЕД

Стражи, хей!
Къде е стражата на господаря?
Да дойдат всички тука!

Влизат неколцина Стражи.

АНТОНИЙ

Верни мои,
ще ви помоля да ме отнесете
при Клеопатра. И с това приключва
дългът ви спрямо мен.

ПЪРВИ СТРАЖ

О, господарю,
скърбим, че не можа да надживееш
най-верните си!

ВСИЧКИ

О, печален ден!

АНТОНИЙ

Приятели, не радвайте Съдбата
със своя плач. Макар да ни наказва,
да я посрещнем със „Добре дошла!“
и със това да я накажем ний!
Аз водил съм ви неведнъж — ваш ред е
вий мене да поносите! Така!

Всички излизат, носейки Антоний.

[55] *Дидона и Еней* — герои на поемата „Енеида“ от римския поет Виргилий. Дидона била картагенска царица, която се влюбила в избягалия от опожарената Троя Еней. Когато той я изоставил на път за Италия, Дидона се хвърлила в горяща клада и загинала. Тук двамата са споменати като прочута любовна двойка. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА СЦЕНА

Александрия. Гробницата на египетските царе.

Влиза^[56] Клеопатра, придружена от Хармиана, Ира и Прислужнички.

КЛЕОПАТРА

Не, Хармиано! Няма да изляза
оттука никога!

ХАРМИАНА

Не, не, царице!
Не бива! Утеши се!

КЛЕОПАТРА

Не желая!
Добре дошли, беди и злополуки,
ала утехите — далеч от мен!
Скръбта ми трябва да е съразмерна
с огромността на своята причина!...

Влиза Диомед.

Умрял ли е? Кажи!

ДИОМЕД

Смъртта витае
над челото му, но е още жив.
Донесоха го стражите му тук.
Хвърли навънка взор и ще го видиш!

Влизат Стражи те, носейки Антоний.

КЛЕОПАТРА

О, слънчево светило, овъгли

прозрачната си сфера^[57]! Да помръкне
менливото гъмжило на света!
О, мой Антоний! Скъпи ми Антоний!
Антоний мой! О, Хармиано, Ира,
теглете с мен! Приятели, отдолу
помагайте да го издигнем!

АНТОНИЙ

Тихо!

Антоний е надвит, но не от Цезар.
Той сам над себе си възтържествува!

КЛЕОПАТРА

Тъй трябваше да бъде: да не смогне
да победи Антония друг някой
освен Антоний сам. Но, о, беда!

АНТОНИЙ

Царице, аз умирам. Туй е краят.
Умирам и измолвам от смъртта си
една целувка бедна и последна
сред хилядите!...

КЛЕОПАТРА

Страх ме е, мой скъпи!
Прости ми, но не искам да ме хванат!
Щастливият триумф на Цезар няма
да се закичи с мен! Додето имат
кинжалите, отровите, змиите
връх, действие и жило, твойта кротка
Октавия не ще спечели чест,
осъждайки ме с опрощаващ поглед!
Но ти ела, Антоний мой! Девойки,
да го издърпаме догоре! Хайде,
приятели!

АНТОНИЙ

Побързайте! Умирам...

КЛЕОПАТРА

О, как тежиш сега, любими мой!
Предишната ти мощ се е изцяло
превърнала в тегло! Да бях Юнона,
бих пратила крилатия Меркурий^[58]
да те издигне и постави редом
със Юпитер! Ела! Глупците само
говорят празни приказки! Ела!

Антоний бива издигнат в гробницата.

Ела при мен! Ела при мен! Умри
тук, дето си живял, и оживей
от моите целувки! О, да можех
с тез устни да ти дам живот, аз бих
ги изхабила, ето тъй!

ВСИЧКИ

О, скръб!

АНТОНИЙ

Царице, аз умирам. Дай ми вино
и остави ме да ти кажа...

КЛЕОПАТРА

Не!

Ти мене остави да обругая
таз блудница Фортуна, тъй че тя
да си строши чекръка^[59] от обида!

АНТОНИЙ

Не, чуй, царице! Измоли от Цезар
да ти даде закрила и достойнство!

КЛЕОПАТРА

Те мъчно вървят заедно.

АНТОНИЙ

Не вярвай
на никого от хората на Цезар
освен на Прокулей!

КЛЕОПАТРА

Ще вярвам само
на тез ръце и нито на един
от хората на Цезар!

АНТОНИЙ

Недей оплаква горестния край
на моя жизнен път, а облекчи
тъгата си със радостния спомен
за прежното ми щастие! Аз бях
най-благородният и най-велик
владетел на света, а и сега
умирам с чест, шлем свалям без позор
пред сънародник, като син на Рим,
надвит от син на Рим... Не мога вече...
Животът ме напуска...

КЛЕОПАТРА

О, най-дивни,
най-драгоценни на света, нима
наистина умираш? И не мислиш
за мен, оставаща на този свят,
без теб по-лош от кочина? О, вижте,
короната на таз земя се стапя!

Антоний умира.

О, господарю мой! Увехна лаврът
на воинската слава! Рухна стълбът
на храбростта! Мъжете се снизиха
по смелост до момите и децата!
Изчезна единичното и равен,

невзрачен свят ще се простира вечер
под хладната луна!

Припада.

ХАРМИАНА

Недей, царице!

ИРА

Умря и тя!

ХАРМИАНА

О, господарко! Чуй!

ИРА

Царице!

ХАРМИАНА

Господарко! Господарко!

ИРА

Властителко! Царице на Египет!
Императрице!

ХАРМИАНА

Тихо, тихо, Ира!

КЛЕОПАТРА

Сега жена като коя да е
и в плен на същата нещастна страст,
измъчваща най-долната доячка
или слугиня. Скиптър а си аз
бих хвърлила на злите богове,
за да им кажа, че тоз свят бе равен
на техния, преди да ми откраднат
най-скъпия му накит! А сега?

Без ропот да търпиш, е долно скотство,
а да беснееш — болест, подходяща
за кучета! Защо тогаз човек,
ако Смъртта се бави, да не влезе
неканен във потайния ѝ дом?...
Момичета, какво ви стана? Стига!
Недей унива! Хайде, Хармиано!
Девойки мои, вижте го! О, вижте,
светилникът ни догоря, угасна!
Но ние ще го погребем и сетне,
по римски, ще накараме Смъртта
да се гордее с нас! Елате, хайде!
О, колко станал е студен съсъдът
на жаркия му дух! Жени, елате!
Сами сме, без приятели, освен
духа ни твърд и края мигновен!

[56] „... *влиза...*“ — повечето от ремарките на Шекспировите пиеси не са от самия автор, а са прибавени по-късно. Така на това място мнозина редактори прибавят забележката „горе“, за да уточнят, че сцените в гробницата на Клеопатра според тях се играели на така наречената „горна сцена“ в елисаветинския театър — нещо твърде невероятно поради нейните малки размери. ↑

[57] „... *О, слънчево светило... сфера...*“ — съгласно Птолемеевата система всички планети, към които било причислявано и Слънцето, се движели около Земята и били закрепени в прозрачни сфери. ↑

[58] *Меркурий* (мит.) — римски бог на търговците и крадците; съответстващ на гръцкия Хермес. ↑

[59] *Фортуна* (мит.) — богиня на щастието у древните римляни, изобразявана обикновено стъпила върху въртящо се колело. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Александрия. В лагера на Цезар.

Влизат Цезар, Агрипа, Долабела, Меценат, Гал, Прокулей и други.

ЦЕЗАР

Върви и убеди го, Долабела,
да се предава. Той е разгромен
и всички тези негови отсрочки
са смехотворни!

ДОЛАБЕЛА

Тръгвам, господарю!

Излиза.

Влиза Дерцет, носещ меч на Антоний.

ЦЕЗАР

Какво е туй? И кой си ти, явил се
така пред Цезар?

ДЕРЦЕТ

Казвам се Дерцет
и служих на Антоний, който беше
достоеен повече от всеки друг
за вярно служене. Докато той
стоеше и говореше, бях с него
срещу противниците му. Сега,
ако ме искаш, негов както бях,
от днес ще бъда твой; ако ли не,
вземи живота ми!

ЦЕЗАР

Какво ми носиш?

ДЕРЦЕТ

Смъртта на Марк Антоний.

ЦЕЗАР

Невъзможно!

Провалът на един подобен колос
би произвел по-страшен трус. Той би
захвърлил лъвовете в градовете,
а хората — във лъвските бърлоги!
Смъртта на Марк Антоний не е смърт
каква да е — в туй име се съдържа
едната половина на света!

ДЕРЦЕТ

Повтарям, Цезар, той умря. Но не
от меча на съдебния палач
и не от нож наемен. Със ръката,
записала честта му в толкоз битки,
сърцето му прободе се само.
Това е мечът, с който той го стори.
Откраднах го от раната му. Виж го,
обагрен с благородната му кръв!

ЦЕЗАР

Приатели, и вий сте скръбни, виждам.
Небето ме упреква, но това
е вест, която може да оплакне
и царски взор!

АГРИПА

Човек е чудно нещо
и често се разкайва, щом постигне
желаните си цели.

МЕЦЕНАТ

У Антоний
добро и зло се смесваха по равно.

АГРИПА

Човек с тъй рядък дух не съм видял,
но за да бъдем хора, боговете
даряват ни пороци... Цезар плаче!

МЕЦЕНАТ

Когато тъй голямо огледало
е сложено пред него, ще не ще,
съглежда себе си!

ЦЕЗАР

О, Марк Антоний,
аз тласнах те към туй. Но много язви
церят се с нож и щях да ти покажа
аз залеза си, ако своя ти
не беше ми показал. Този свят
бе тесен за нас двамата. Но днес,
мой братко и съюзнико във всички
велики начинания, мой друже
във управлението на света,
другарю бойни мой, десницо моя,
сърце, в което моето сърце
изливаше се цяло, аз бих искал
през сълзи да ти кажа как скърбя,
че двете ни звезди се разделиха,
разкъсвайки великия ни сговор!
Приятели...

Влиза Египтянин.

Но да отложим туй!
По външността на тоз човек отгатвам
какво го е довело... Кой си ти?

ЕГИПТЯНИНЪТ

Един злочест египтянин, изпратен
с послание от своята царица.
Във гробницата си — имот последен —
тя чака да узнае твойта воля,
та своевременно да се стесни
във отредения за нея жребий.

ЦЕЗАР

Кажи й да не се страхува. Скоро
доверен наш човек ще я зарадва
с най-почетни решения за нея.
Великодушието е за Цезар
природен дар.

ЕГИПТЯНИНЪТ

Небето да те пази!

Излиза.

ЦЕЗАР

По-бързо, Прокулей! Върви, кажи й,
че Рим не иска да я позори!
Не й отказвай ни една утеха,
която мъката й би желала,
за да не би във царската си гордост,
убивайки се, да убие смъртно
триумфа ни; защото, жива в Рим,
тя него ще направи вековечен.
Върви и се върни да ми докладваш
какво е казала и как изглежда!

ПРОКУЛЕЙ

Отивам, Цезар!

ЦЕЗАР

Гал, върви със него!

Къде е Долабела? Нека иде
и той да му помогне!

ВСИЧКИ

Долабела!

ЦЕЗАР

Не, спомних си къде го бях изпратил.
Ще се завърне скоро. Вий елате
да ви покажа в моята палатка
писмата си и да ви убедя,
че съм показал сдържаност и бил съм
против желанието си въввлечен
във таз война. Ще видите! Елате!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Александрия. Гробницата.

Влизат Клеопатра, Хармиана, Ира и Мардиан.

КЛЕОПАТРА

От отчаяние ми стана леко.
Какво е да си Цезар? Глупост! Нищо!
Нали не си Съдба? А щом не си,
то значи си прислужник, изпълнител
на волята ѝ. Истински велико
е да извършиш делото, което
приключва в миг със другите дела,
и, оковал преврати и обрати,
навеки да заспиш, за да не вкусваш
от тази смрад на тор, която храни
царе и просяци!

Влиза Прокулей.

ПРОКУЛЕЙ

Царице на Египет, приеми
приветите на Цезар, който чака
да чуе твойто искане към него!

КЛЕОПАТРА

А как се казваш?

ПРОКУЛЕЙ

Прокулей.

КЛЕОПАТРА

Антоний

ми каза да ти вярвам, ала аз
не се страхувам от лъжа, защото
не чакам вече нищо. Ако Цезар
държи една царица да протяга
ръка за милостиня, нека знае,
че за честта на своя сан тя може
да проси само царство, нищо друго.
Ако дари Египет на сина ми,
пред трона му ще падна, благодарна
за моето, което ми е дал.

ПРОКУЛЕЙ

Бъди спокойна! Твоята съдба
е в царствена десница. Довери се
на моя господар, чиято милост
е толкоз изобилна, че прелива
към всички искащи я. Позволи ми
да му изкажа твоето покорство
и ти ще имаш победител, който,
преди да коленичиш за пощада,
ще те повдигне с просба да приемеш
услугите му!

КЛЕОПАТРА

Моля те, кажи му,
че се признавам негова васалка,
че му предавам цялата си власт
и, учейки духа си на смиреност,
жадувам да застана час по-скоро
пред неговия лик!

ПРОКУЛЕЙ

Ще му го кажа.
Но отсега, царице, знай от мене,
че причинителят на твоите мъки
сам горко ги оплаква.

Зад Клеопатра влиза Гал, следван от Войници.

ГАЛ

Видяхте ли как лесно ще я пипнем!
Пазете я, додето дойде Цезар!

Излиза.

ИРА

О, господарко!

ХАРМИАНА

Ти си в плен, царице!

КЛЕОПАТРА

Ръце, побързайте!

Измъква кинжал.

ПРОКУЛЕЙ

Не, не, царице!
Вреда не си нанасяй! Аз не те
предадох, а спасих!

КЛЕОПАТРА

И от смъртта ли?
От тази, със която и на псето
спестяваме ний мъките?

ПРОКУЛЕЙ

Царице,
посягайки на себе си, ти плащаш
със черна непризнателност на Цезар.
С дела той иска да докаже своето
великодушие, а твойта смърт
му би попречила да го извърши!

КЛЕОПАТРА

О, где си, Смърт? Ела! Ела! Зове те
царица, струваща безброй деца
и просяци!

ПРОКУЛЕЙ

Не бива тъй!

КЛЕОПАТРА

Аз няма
да ям, да пия — и щом думи трябват —
да спя дори, но ще разтуря този
свой тленен дом, каквото ще да прави
изпратилият те! И запомни,
че няма, окована, да се дам
да ме наказва погледът безгрешен
на постната Октавия! Какво?
По римските стъгди да ме показват
на кряскащата паплач? По-добре
една смърдяща яма във Египет
да стане гроб за мене! По-добре
в калта на Нил да ме захвърлят гола,
додето се подуя безобразно
от речните комари! По-добре
да ме разпънат на самия връх
на най-високата ни пирамида
под слънчевия бич!

ПРОКУЛЕЙ

Страха си ти
до ужаси простираш, за каквито
не ще помисли Цезар.

Влиза Долабела.

ДОЛАБЕЛА

Прокулей,
на Цезар е известно туй, което
извършил си. Той прати ме за теб.
Пленената царица ще остане
под мой надзор.

ПРОКУЛЕЙ

Отлично, Долабела!
Бъди любезен с нея!

Към Клеопатра.

Може би
желаеш да предам на Цезар нещо?

КЛЕОПАТРА

Предай му, че желая да умра!

Прокулей излиза, следван от Войниците си.

ДОЛАБЕЛА

Не си ли чувала за мен, царице?

КЛЕОПАТРА

Не знам.

ДОЛАБЕЛА

Не е възможно да не помниш!

КЛЕОПАТРА

Дали съм чувала, дали си спомням —
какво е туй? Ти сигурно се смееш,
когато своите сънища разказват
жени или деца?

ДОЛАБЕЛА

Защо ме питаш?

КЛЕОПАТРА

Сънувах, че е имало владетел
на име Марк Антоний. О, да можех
да видя пак подобен сън и в него
подобен мъж!

ДОЛАБЕЛА

Царице, позволи ми...

КЛЕОПАТРА

Ликът му беше като небосвода,
от който слънце и луна огряват
таз малка буква „о“, която ние
зовем „земя“!

ДОЛАБЕЛА

Върховна господарко...

КЛЕОПАТРА

Обхващаше гигантският му разкрач
моретата. Десницата му в броня
сияеше над герба на света.
Гласът му бе към своите мелодичен
като звука на сферите небесни,
но щом рече да сгълчи земята,
бе гръм и трясък. Неговата щедрост
не знаеше какво е зима, беше
безкрайна есен, зрееща по-пищно
със всеки ден. В насладите си той
изскачаше като делфин нагоре,
изгънал гръб над своята стихия.
Царе, князе му служеха със радост
и той пилееше като монети
царства и острови!

ДОЛАБЕЛА

Но, Клеопатра!...

КЛЕОПАТРА

Как мислиш, дали имало е нявга
и може ли да има мъж подобен
на този от съня ми?

ДОЛАБЕЛА

Не, царице!

КЛЕОПАТРА

Ти лъжеш пред небето! Ако той
не беше съществувал, моят сън
не би могъл такъв да го измисли!
Природата безсилна е да спори
в създаването на прекрасни форми
с въображението, но в Антоний
постигнала е своя връх, пред който
бледнеят всички блянове!

ДОЛАБЕЛА

Царице,
велика твойта загуба е, както
си ти сама, и начинът, по който
я носиш, съответствува ѝ. Нека
до смърт не преуспея, ако мойто
сърце на твойто в отзвук не изпитва
дълбока скръб!

КЛЕОПАТРА

Благодаря. Кажу ми:
как смята Цезар да постъпи с мен?

ДОЛАБЕЛА

Не смея да ти кажа туй, което
би трябвало да чуеш!

КЛЕОПАТРА

Аз те моля!

ДОЛАБЕЛА

Макар и честен... той...

КЛЕОПАТРА

Ще ме покаже
в триумфа си?

ДОЛАБЕЛА

Така възнамерява.

Тръбен звук. Влизат Цезар, Прокулей, Гал, Меценат и Свита.

ВСИЧКИ

Сторете път на Цезар! Път на Цезар!

ЦЕЗАР

Коя е тук царицата?

ДОЛАБЕЛА (към Клеопатра)

Сам Цезар!

Клеопатра коленичи.

ЦЕЗАР

Стани! Владетелката на Египет
не бива да стои на колене.
Вдигни се!

КЛЕОПАТРА

Боговете са решили
да бъде тъй и аз се подчинявам
на своя господар и повелител!

ЦЕЗАР

Недей унива! Раните от тебе,
макар и врязани в плътта ни, Цезар
ще сметне за случайности. Стани!

КЛЕОПАТРА

Върховни господарю на света,
не мога да се защита тъй ловко,
че да остана без вина. Признавам,
показах слабости, които често
са позорили пола ни!

ЦЕЗАР

Царице,
ний склонни сме по-скоро да смалим
вината ти, отколкото нарочно
да я раздуваме. Ако се включиш
във замислите ни, които, вярвай,
са ласкави към теб, ще имаш полза;
ала решиш ли, следвайки Антоний,
да хвърлиш сянката на безсърдечност
върху успеха ни, ще обречеш
сама, лишила се от милостта ни,
децата си на участ, от която
ги би спасила иначе. Аз тръгвам!

КЛЕОПАТРА

И можеш да проществаш тоя свят
до края му, защото той е твой,
а ние, живите трофеи твои,
ще сме готови да се появим,
където ни изложиш... Заповядай!

Връчва му свитък.

ЦЕЗАР

По всичко, свързано със Клеопатра,
до теб ще се допитвам най-напред.

КЛЕОПАТРА

Това е списъкът на всичко мое —
в пари, съсъди, накити, — подробен
до сетна дреболия... Хей, Селевк!

Влиза Селевк.

СЕЛЕВК

Царице!

КЛЕОПАТРА

Господарю, тоз човек е
пазителят на моята хазна.
Под клетва той ще заяви пред тебе
укрила ли съм нещо... Говори!

СЕЛЕВК

Царице, аз по-скоро бих зашил
устата си, отколкото да кажа
лъжа под клетва.

КЛЕОПАТРА

Колко съм укрила?

СЕЛЕВК

Достатъчно, за да откупиш туй,
което си признала.

ЦЕЗАР

О, царице,
недей поруменява! Ний ценим
разумността на твоята постъпка.

КЛЕОПАТРА

Властта привлича, Цезар! Моите хора
сега са твои, а сменим ли утре
съдбите си, ще бъдат мои твоите.
Но този непризнателен подлец
ще ме вбеси! Ах, мръсен раб, продажен
като любов на уличница! Бягаш?
Ще бягаш, то се знае! Но аз тези
оченца твои ще ги стигна, даже
да са с криле! Ах, пес! Ах, кучи син!
Ах, низка гад!

ЦЕЗАР

Царице, позволи ми...

КЛЕОПАТРА

О, Цезар, ако знаеше как само
изгаря ме срамът: сега, когато
благоволил си да ме посетиш,
оказвайки така висока чест
на мен, тъй низката, един мой раб
да вземе да притури към безброя
на моите беди и своята злоба!
Дори и да съм скътала пет-шест
нищожни дреболийки за отсрамка
пред този-онзи или пък да кажем,
че съм запазила и нещо ценно
за твойта Ливия^[60] и за сестра ти
Октавия, та в Рим да ми помогнат,
ако дотрябва — бива ли, кажи ми,
да ме разобличи един слуга,
когото съм отхранила? Кълна се,
това ме хвърля в бездна, по-дълбока
от таз, в която съм!... Махни се, гад,
че, току-виж, почувствах как духът ми
е още въглен, жив под пепелта
на униженията! Мъж да беше,

би се смилил над мен!

ЦЕЗАР

Селевк, излез!

Селевк излиза.

КЛЕОПАТРА

На нас, великите, дорде на власт сме,
приписват злото, сторено от тези,
които са под нас, и затова
тежко ни, като паднем — ние само
виновни сме за всичко!

ЦЕЗАР

Клеопатра,
ни туй, което вписано е тук,
ни другото ще ти отнемем ние
във правото си на военна плячка.
Задръж си го и разполагай с него
тъй, както щеш, запомнила, че Цезар
не е търговец да се пазари
със теб за туй, което от търговци
добива се. И тъй, не се заключвай
в затвор от страхове и ободри се!
Ний с тебе ще постъпим, както ти
сама ни посъветваш. Спи и яж!
До милостта ни ти си толкоз близка,
че трябва да ни чувстваш свой приятел.
Прощавай!

КЛЕОПАТРА

Мой велики господарю
и повелителю!

ЦЕЗАР

Не, не!... Прощавай!

Тръбен звук. Излиза, следван от Свитата си.

КЛЕОПАТРА

Залъгва ме, момичета, залъгва,
за да не се покажа благородна
пред себе си... Но чуй!

Шепне на Хармиана.

ИРА

Царице, бързай!
Сияйният ни ден завършва вече.
За мрака да се стягаме!

КЛЕОПАТРА

Отивай!
Аз всичко уредила съм, но ти
кажи им да побързат!

ХАРМИАНА

Да, царице!

Влиза Долабела.

ДОЛАБЕЛА

Царицата ви?

ХАРМИАНА

Ей я!

Излиза.

КЛЕОПАТРА

Долабела?

ДОЛАБЕЛА

Госпожо, любовта ми тачи твойта
повеля като воля на Небето!
Знай, Цезар вече стяга се за път
през Сирия и теб с децата смята
най-късно след три дена да изпрати
пред себе си. Използвай тази вест,
тъй както ще намериш за добре.
Аз свойто обещание и твойто
желание изпълних.

КЛЕОПАТРА

Долабела,
ще ти остана винаги длъжница!

ДОЛАБЕЛА

Аз — винаги слуга! Но Цезар чака.
Прости, царице!

КЛЕОПАТРА

Сбогом, Долабела!
Благодаря ти!

Долабела излиза.

Чу ли всичко, Ира?
И тебе като кукла ще те возят
във някаква египетска картина
с мен заедно край римските прозорци
Занаятчийи със престилки мазни,
мистрии и тесли ще ни издигат
над хорските очи и задушават
със своя дъх, вонящ на лоши гозби!

ИРА

Опазили ни боговете!

КЛЕОПАТРА

Няма
да ни опазят! Ликтори^[61] безсрамни
ще ни раздърпат като проститутки;
площадни стихоплетци ще римуват
цинични песнички по наш адрес
и циркови смешници ще представят
александрийските ни пиршества,
в които Марк Антоний ще се люшка
пиян-залян, и някое пискливо
актьорче ще представя Клеопатра^[62]
със кълчене на курва!

ИРА

О, небе!

КЛЕОПАТРА

Ще видиш, тъй ще е!

ИРА

Не ще го видя,
защото тези нокти са по-твърди
от тези две очи!

КЛЕОПАТРА

Така е, Ира,
по този начин ще ги надхитрим
и ще осмеем плитките им сметки!

Влиза отново Хармиана.

По-бързо, Хармиано! Верни мои,
царицата си облечете, както
подхожда на царица! Тук по-бързо
най-скъпите ми накити и дрехи!
Това е Кидн и аз отплавам пак

за среща с Марк Антоний. Ира, бързо!
Услуга сетна, скъпа Хармиано,
и ще те пусна да се веселиш
до края на света!... Недей забравя
корона, скиптър, всичко!

Ира излиза.

Шум отвън.

Кой шуми?

Влиза Страж.

СТРАЖЪТ

Един селяк със кошница смокини
упорства да те види, господарко.

КЛЕОПАТРА

Пуснете го да влезе!

Стражът излиза.

Колко низши
оръдия понякога ни служат
за висши действия! Един селяк
ми носи жажданата свобода.
Решено е! Жената в мен изчезна!
Аз цяла, от главата до петите,
съм къс от мрамор и не ми е вече
планета променливата луна!

Влиза отново Стражът, следван от Селяк с кошница.

СТРАЖЪТ

Това е той.

КЛЕОПАТРА

Да дойде! Ти излез!

Стражът излиза.

Донесе ли ми милото змийче,
убиващо без болка?

СТРАЖЪТ

Донесох го, как не! Но мен ако питаш, не те съветвам да го милваш много. Защото, мило-немило, ама отровата му е смъртокосна. Тези, дето са умрели от нея, никога или много рядко са оздравявали.

КЛЕОПАТРА

Да помниш някого, умрял от нея?

СТРАЖЪТ

Колкото щеш мъже и дори жени! Снощи ми казаха за една. Много честна жена, само дето често послъгваше, а това не е добро, освен когато е за доброто на честта ѝ. Та за нея ми разказаха как умряла своевременно от ухапването и какво усетила след това. Изобщо много отлично се изказала за змийчето. Макар че който вярва напълно на това, което жените казват, не узнава и наполовина онова, което правят. Но едно е несъмнено: змийчето си е змийче чиста работа!

КЛЕОПАТРА

Върви си! Сбогом!

СТРАЖЪТ

Да ти донесе радост гадинката ми!

Оставя кошницата.

КЛЕОПАТРА

Отивай си!

СТРАЖЪТ

Само помни, че то не си играе. Такъв си му е змийският темперамент.

КЛЕОПАТРА

Да, сбогом, сбогом!

СТРАЖЪТ

И внимавай да не го оставиш в неопитни ръце, че то змия ли е, не ми я хвали!

КЛЕОПАТРА

Не бой се, ще го пазим, както трябва.

СТРАЖЪТ

Ти себе си пази, а не него! И не му давай да яде. Такава злоба храна не заслужава.

КЛЕОПАТРА

Мен би ли ме ухапало?

СТРАЖЪТ

Толкоз прост ли ме смяташ, та да не знам, че и дяволът не смее да ухапе жена. Жената, що си е право, е гозба за боговете, само че дяволът я посолява за пещта и боговете си имат много разпавии с него, защото от десет жени, които направят, тези кучи синове, дяволите, им развалят пет най-минимално!

КЛЕОПАТРА

Добре, отивай си! На добър час!

СТРАЖЪТ

И на теб добър с гадинката!

Излиза.

Влиза отново Ира, носейки мантия, корона и др.

КЛЕОПАТРА

Подай ми мантията! Увенчай ме с короната ми! Вечността зове ме,

усещам я. Лозата на Египет
не ще накваси вече тези устни
с пенливия си сок. По-бързо, Ира!
Дочувам как Антоний ме зове!
Той става — виждам го — да ме похвали
за храброто ми дело. Аз го чувам
как смее се над Цезар и над всички
успехи възгордяващи, които
небето праща ни, за да ни смачка
с гнева си след това... Съпруже, ида!...
И нека храбростта даде ми право
на тази титла! Въздух съм и огън —
останалите си съставки връщам
на този низък свят!... Готови? Хайде
вземете, двете, сетния топлик
на устните ми! Сбогом, мила Ира!
За дълго сбогом, сладка Хармиано!

Целува ги. Ира пада мъртва.

Как? Падаш? Нима устните ми имат
отрова на змия? Щом тъй спокойно
напускаш своята плът, смъртта е нещо
като оципването на любовник —
болезнено, но сладко. Нито дума?
Щом тъй си тръгваш, значи този свят
не заслужава даже едно „сбогом“!

ХАРМИАНА

Гъст облак, в дъжд излей се, та да кажа:
и боговете плачат!

КЛЕОПАТРА

Ти посрами
със примера си своята господарка!...
Ако Антоний срещне нея първа,
ще грабне тя целувката, която
жадувам като рай!... Ела, ела,

глупаче смъртоносно!

Поставя една змия върху гръдта си.

Прегризи
заплетения възел на живота
със остроото си зъбче! Какво чакаш?
Ядосай се и впий го! Ах, защо
реч нямаш, та да чуя как ще кажеш,
че царственият Цезар е едно
магаре във политиката!

ХАРМИАНА

О,
зорнице лъчезарна!

КЛЕОПАТРА

Тихо, тихо!
Нима не виждаш върху мойта гръд
това кърмаче ласкаво, което
приспива дойката си!

ХАРМИАНА

Спри, сърце!

КЛЕОПАТРА

О, сладостен балсам! О, лек зефир!
О, ведрост неизпитвана! Антоний!...
Добре, ела и ти!

Поставя втора змия върху ръката си.

Защо се бавя...

Умира.

ХАРМИАНА

... в тоз грозен свят? На добър час, царице!
Гордей се, Смърт, за пръв път обладаваш

такава несравнима красота!
Спуснете се полека, меки клепки,
та нивга слънцето да не погледнат
тъй царствени очи!... Ще ти оправя
короната и после — както каза —
ще се повеселя...

Влизат, запъхтени, неколцина Стражи.

ПЪРВИ СТРАЖ

Къде е господарката ви?

ХАРМИАНА

Тихо,
не я бъдете!

ПЪРВИ СТРАЖ

Цезар ни изпрати...

ХАРМИАНА

... със малко закъснение.

Поставя си една змия.

По-бързо!
Едва те чувствам! Действай!

ПЪРВИ СТРАЖ

Хей! Насам!
Тук има нещо! Цезар е подведен!

ВТОРИ СТРАЖ

Извикай Долабела! Цезар прати
и него тук!

ПЪРВИ СТРАЖ

Какво е туй, девойко?
Добро ли е, достойно ли е, а?

ХАРМИАНА

Съвсем добро, единствено достойно
за истинска царица и потомка
на дълъг ред владетели... Войнико...

Умира.

Влиза Долабела.

ДОЛАБЕЛА

Какво се случва тука?

ВТОРИ СТРАЖ

Всички мъртви!

ДОЛАБЕЛА

О, Цезар, твоят страх не бе напразен!
Сега пристигащ, за да видиш тука
извършено онуй, което тъй
стара се да избегнеш!

Влиза Цезар със Свитата си.

ВСИЧКИ

Път на Цезар!

ДОЛАБЕЛА

О, господарю, ти се прояви
като добър предвиден — туй, което
те плашеше, се сбъдна!

ЦЕЗАР

Храбра в края,
тя, намеренията ни разбрала,
пое свой царствен път. Но как, с какво
извършили са го? Не виждам нийде

пролята кръв!

ДОЛАБЕЛА

Кой бе последен с нея?

ПЪРВИ СТРАЖ

Един селяк. Донесе й смокини.
Ей в тази кошница.

ЦЕЗАР

Отрова, ясно!

ПЪРВИ СТРАЖ

О, Цезар, таз девойка — Хармиана, —
когато влязохме, бе още жива:
стоеше и говореше; оправи
короната на своята господарка,
но после изведнъж се разтрепера
и падна мъртва.

ЦЕЗАР

Благородна крехкост!
Но ако пили са отрова, щяха
да са подути, а пък тя лежи
тъй дивна, сякаш иска да вплете
втор Марк Антоний в сладката си мрежа!

ДОЛАБЕЛА

Я, вижте на гръдта й! Капка кръв
с подутинка! И на ръката — също!

ПЪРВИ СТРАЖ

Следа от змийски зъб! А пък по тези
смокинови листа проблясва слиз,
каквато край брега на Нил оставят
влечугите!

ЦЕЗАР

Да, много е възможно
змия да е причина за смъртта ѝ:
от лекаря ѝ чух, че тя усърдно
е търсила със опити различни
лек способ за умирање... Вдигнете
легло̀то ѝ и изнесете също
придружничките ѝ! Ще я положим
до нейния Антоний, тъй че нивга
да не заключи гроб на таз земя
по-царствена и по-прочута двойка!
Събития с такъв обхват покъртват
и своите причинители. Тез двама
светът ще жали, докогато слави
тоз, който тъй злочести ги направи!
Под твое ръководство, Долабела,
с войската си, орлите римски свела,
на любовта им почест ще дарим.
А след това, без бавене, към Рим!

Излизат.

[60] *Ливия* — Ливия Друзила била третата жена на Октавий Цезар. ↑

[61] *Ликтори* — пазители на реда в древния Рим, носещи символа на властта — сноп от пръчки с втъкната в него секира. ↑

[62] „... пискливо актьорче ще представя Клеопатра...“ — в древния и в елисаветинския театър женските роли се играели от момчета с още немутирали гласове. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.